

2014թ.-ի Մե սյունե մ բ ե բ

Հ ր ա գ դ ան ի Ջ Է Կ – Շ ի ն ու հ ա յ ր ի
ե ն թ ա կ ա յ ան

Է լ ե կ տ ր ա հ ա դ ո ր դ մ ան գ ծ ի
վ ե ր ա կ ան գ ն մ ան ծ ր ա գ ի ր ,
և

Հ ա դ թ ան ա կ , Չ ա ր ե ն ց ա վ ան -3 և
Վ ան ա ձ ո ր -1 ե ն թ ա կ ա յ ան ն ե ր ի
վ ե ր ա կ ա ո ու ց մ ան ծ ր ա գ ի ր ,

Վ ե ր ա ք ն ա կ ե ց մ ան ք ա դ ա ք ա կ ան ու թ յ ան 2 ր ջ ան ա կ
(Վ Բ Շ)

Վ ե ր ջ ն ա կ ան Հ ա շ վ ե տ վ ու թ յ ու ն

Բ ո վ ան դ ա կ ո

ւ թ յ ու ն

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

1. Համառոտագիր	7
2. Ներածություն	8
2.1 Ծրագրի նկարագրություն	8
2.2 Ծրագրի այն բաղադրիչներին նկարագրություն, որոնց համար կարող է պահանջվել հողի ձեռքբերումն վերաբերյալ	11
2.3 Վերաբերյալն քաղաքականության պատրաստման շրջանակի անհրաժեշտությունը (ՎՔՇ)	12
2.4 Վերաբերյալն անախպատրաստման և իրականացման սկզբունքները և պատակները	13
2.5 Վերաբերյալն շրջանակը ծրագրի ներքո	14
3. Ինստիտուցիոնալ և իրավական դաշտ	16
3.1 Ինստիտուցիոնալ դաշտ	16
3.2 Օրենսդրական դաշտ	19
3.3 ՀՀ օրենսդրության և Համաշխարհային բանկի պարտադրված վերաբերյալն քաղաքականության համեմատություն	21
3.4 Բացերի վերլուծություն	22
4. Փոխհատուցման տրամադրման չափանիշները	23
4.1 Փոխհատուցման իրավունք	23
4.2 Փոխհատուցման իրավունքի շրջանակը	24
4.3 Այլ տիվներին գնահատման մեթոդները	27
5. ՎԳԾ պատրաստում, վերանայում և հաստատում	29
6. Իրականացման գործընթաց	30
6.1 ՎԳԾ իրականացման գործընթացը	30
6.2 Բողոքներին դիտարկման և բավարարման մեխանիզմ	34
6.3 Ինստիտուցիոնալ կարողություններ	35
6.4 Մոնիտորինգ	35
7. Հանրային քննարկումներ և տեղեկատվության հրապարակում	37
8. Ծախսեր և բյուջե	40

Հ ապալ ն ւ մ ն ե ր

ՁԱԲ	Ձարգացման սահական քանկ
ՏԱ	Տեղահանված անձ
ՎՋԵԲ	Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական քանկ
ԷՄԴ	Էլեկտրական և մագնիսական դաշտեր
ԲՄԱԳ	Բնապահպանական և սոցիալական ազդեցություն
ԲՄԿԾ	Բնապահպանական և սոցիալական կառավարման ծրագիր
ԷՀԷԾ	Էլեկտրամատակարարման հնուսալիկություն և էներգափնայնողություն ծրագիր
ԷՀԾԼՖ	Էլեկտրամատակարարման հնուսալիկություն ծրագրի Լրացուցիչ ֆինանսավորում
ԲԷՑ	Բարձրակուլ էլեկտրական ցանցեր ՊՓԲԸ
ԿՎ	Կիլոմետր
ԿՎԺ	Կիլոմետր-ժամ
ՄՎԺ	Մեգավատ-ժամ
ԲՆ	Բնապահպանություն և ախարարություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ԳԴ	Գործարանական դիրեկտիվ (Համաշխարհային քանկի)
ԳՔ	Գործարանական քաղաքականություն (Համաշխարհային քանկի)
ԱԿԱ	Ազդեցություն և կրոնական ձինք
Նյ	Նյութական մշակություն և նեոսուրսեր
ՎԷԷՀ	Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգափնայնողություն և հիմնադրամ
ՎԳԾ	Վերաբնակեցման գործողություն և ներքին ծրագիր
ՕՇ	Օտարման շերտ
ՎՔՇ	Վերաբնակեցման քաղաքականություն շրջանակ
ՌԲԳ	Ռազմավարական բնապահպանական գնահատում
ՊՈԱԿ	Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՄՋԲ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՀԲ	Համաշխարհային քանկ
ԲՀՀ	Բնություն և համաշխարհային հիմնադրամ

Մահ մանուկներ

Բանկի տերմինաբանությունը, վերաբնակեցումն շանակում է հողի զբաղեցումից կամ հողագործման և սահմանափակումից առաջացող բռնությունն տեսակն և սոցիալական վնասները, ինչպես նաև դրանից բխող փոխատուցման և մեղմացման միջոցառումները □

Կախված դեպքից, վերաբնակեցումը կարող է ներառել՝ (ա) հողի կամ հողի վրա գտնվող կառույցների ձեռքբերում, ներառյալ ձեռնարկատիրական գործունեության հետ կապված կառույցները, (բ) փաստացի վերաբնակեցում և (գ) տեղահանման տնտեսական հետևանքների հասցեագրում տեղահանված անձանց (ՏՄ) եկամուտների և կենսամակարդակի բարելավման համար (կամ առնվազն նախկին մակարդակի վերականգնում) □

Ազդեցությունն կրող անձինք (ԱԿԱ)՝ անձինք, ովքեր տուժում են ծրագրի ուղղակի տնտեսական և սոցիալական ազդեցությունից, որը կարող է արտահայտվել հետևյալ կերպ.

- Ակտիվների կորուստ կամ վնասում,
- Պետական կարիքների համար հողի օտարում,
- Պարտադրված տեղահանում,
- Բացասական ազդեցությունն ձեռքբերված կամ սեփականությունն հանդիսացող (ժամանակավոր կամ մշտական) ցանկացած բնակելի շինություն, հողի (ներառյալ հողի վրա գտնվող շինությունները, գյուղատնտեսական շանակություն հողերը և առոտավայրերը) կամ ցանկացած այլ հիմնական միջոցի նկատմամբ իրավունքների, սեփականությունից իրավունքի կամ այլ տնտեսական շահերի վրա □
- Բացասական ազդեցությունն արտադրական շանակության ակտիվների հասանելիություն վրա (ժամանակավոր կամ մշտական) □
- Բացասական ազդեցությունն ձեռնարկատիրական գործունեության, զբաղվածություն, աշխատանքի կամ բնակության վայրի վրա □

Վերաբնակեցման քաղաքականության շրջանակը՝ վերաբնակեցումը կարգավորող փաստաթուղթ է, որը պատրաստվում է, երբ ծրագրի գնահատման փուլում վերաբնակեցման ծավալներն ու աշխարհագրական տեղանքները հստակ հայտն չեն, քանի որ ծրագրի նունի բացմաթիվ բաղադրիչներ կամ ծրագրի վերջնական նախագծի մշակումը (ինչպես որ այս դեպքում) ավարտվելու է ավելի ուշ (շինարարության փուլի աշխատանքային նախագծեր) □ Քաղաքականության շրջանակը սահմանում է ծրագրի իրագործման ընթացքում հնարավոր վերաբնակեցման գործողությունն պատակներն ու սկզբունքները, կազմակերպական լուծումները և ֆինանսավորման մեխանիզմները □ Շրջանակը նաև գնահատում է ծրագրի ազդեցությունն կրողներին և վերաբնակեցումների հավանական թիվը, հատկապես ֆինանսական միջոցառություններն ինքնադրող ծրագրերում, և գնահատում հնարավոր վերաբնակեցման նախապատրաստման, իրականացման և վերահսկողությունների նստի տուցիոնալ կարողությունները □ Երբ ծրագրի իրականացման ընթացքում վերաբնակեցման չափերը հստակեցվում են, ապա մինչ ծրագրի ֆինանսավորման հաստատումը ՎԳԾ է պատրաստվում (ԳՔ 4.12, պարբ. 29–30) □

Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագրերը (ՎԳԾ)՝ վերաբնակեցման փաստաթուղթ է, որը պատրաստվում է երբ հստակեցվում է ծրագրի աշխարհագրական դիրքը, այն է՝ հայտնի են էլեկտրահաղորդման գծի մանրամասն ծրագրի ծրագրի ծրագրի հստակ դիրքերը քաղաք էլեկտրահաղորդման գծի վերջնական ծրագրի չի փակարարում օրենքով սահմանված անվտանգության գոտու նվազագույն պահանջներին, ապա հողի ձեռքբերումը հանգեցնում է մարդկանց ֆիզիկական տեղահանման և/կամ ապաստանի կորստի, և/կամ եկամտի աղբյուրի կորստի, և/կամ տնտեսական ռեսուրսներին անհասանելիություն կամ հասանելիություն սահմանափակման քաղաք-նպատրաստում է մարդկանց կամ նրանց եկամուտներին վրաս ազդեցություն սկզբնապատճառ հանդիսացող կողմը քաղաք-նպատրաստում է մանրամասն և իրավական տեսանկյունից պարտավորություն հանդիսացող պահանջներ, որին համաձայն պետք է կատարվի մարդկանց տեղահանումը և փոխհատուցումը մինչև բացասական հետևանքներ ունեցող միջոցառումներին իրականացումը քաղաք-նպատրաստում է ծրագրի ազդեցությունը կրողներին մարդահամարի արդյունքները, ներառյալ կադաստրային տեղեկատվություն և կորուստներին մանրամասն ցուցակ քաղաք-նպատրաստում է

Փոխհատուցում՝ վճարում հողի օտարման կամ այլ ակտիվներին, ներառյալ հիմնական միջոցներին, մասնակի կամ ամբողջական կորստի դիմաց, որը կատարվում է բնափրային, դրամական կամ այլ ակտիվներով փոխհատուցման եղանակով քաղաք-նպատրաստում է

Հողի ձեռքբերում՝ հողի, շինություններին կամ դրավրագտվող այլ գույքին կատարված ծրագրի իրականացման նպատակով իրավունքներին ձեռքբերում կամ օտարում քաղաք-նպատրաստում է

Գյուղատնտեսական նշանակություն հողակտորներին փոխհատուցման արժեք՝ հավասար արտադրողական կամ օգտագործման ներուժով և ծրագրից տուժած հողակտորին մոտակայքում գտնվող այլ հողակտորին մինչև ծրագրի սկզբը կամ տեղահանումը ունեցած արժեքն է (որը որևէ ժամանակ փոխարինելի է) գումարած հետևյալ ծախսերը՝ հողակտորին նախապատրաստման, որպեսզի այն ունենան նույն հատկանիշները, ինչ որ ծրագրից տուժած հողակտորը; պետական գրանցման տուրքերն ու վճարները; փոխանցման հետ կապված հարկերը և այլ հողակտորի տրամադրման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը քաղաք-նպատրաստում է

Տներին կամ այլ շինություններին փոխհատուցման արժեք՝ ծրագրից տուժած շինություններին նախապատրաստված կամ ավելի լավ որակի և նույն տարածքում գտնվող կառույցներին շուկայական արժեքը քաղաք-նպատրաստում է ներառի քաղաք-նպատրաստում է

- ա) շինարարական նյութերը,
- բ) շինհրապարակ շինանյութերին տեղափոխման ծախսերը,
- գ) վարձու աշխատողներին և կապալառուներին վարձատրությունը,
- դ) գրանցման բոլոր ծախսերը քաղաք-նպատրաստում է

Վերջնաժամկետ՝ ծրագրի աշխարհագրական սահմաններում ծրագրի ազդեցությունը կրողներին մարդահամարի մեկնարկման ամսաթիվ քաղաք-նպատրաստում է, որից հետո ծրագրի նպատակներով հողի

զբաղեցման կամ ձեռքբերման դիմաց ոչ մի փոխհատուցում չի տրամադրվում

Խոցելի խմբեր՝ մարդիկ ովքեր չեն կարող համակերպվել ճգնաժամային կամ շոկային իրավիճակներին և պահպանել իրենց եկամտի աղբյուրը Գործնականում այդ մարդկանց թվին սովորաբար դասվում են .

- Այրի կանայք, հաշմանդամները, ցածր եկամտով տնային տնտեսությունները և սովերային ոլորտում գործունեություն իրականացնողները
- Եկամտով ստակոդից գուրկ տնային տնտեսությունները
- Երեխաների գլխավորած տնային տնտեսությունները և անօթևան երեխաները

Վերոնշյալ խմբերը սովորաբար տառապում են թերսնուցումից, ունեն ցածր կրթական մակարդակ կամ ընդհանրապես կրթություն չունեն, գործազուրկ են և չունեն եկամտի աղբյուր, բարձր տարիքի են, հանդիսանում են էթնիկական փոքրամասնություն և առկա է գենդերային անհավասարակշռություն

1. Համառոտագիր

Վերաբնակեցման քաղաքականության շրջանակի (ՎՔՇ) սույն հաշվետվության նախագծի նպատակը՝ Հրազդան – Շինուհայր 220 կՎ էլեկտրահաղորդման գծի վերակառուցման և Հաղթանակ, Չարենցավան -3 ու Վանաձոր-1 ենթակայանների (ԵԿ) վերակառուցման ժամանակ վերաբնակեցման սկզբունքների և կազմակերպական լուծումների պարզաբանումն է Քանի որ գործնականում կատարվելու է գծի փոխարինում նորով և այն պետք է տեխնիկական պատճառներով մոտ 50 մետր տեղափոխվի որևէ ուղղությամբ, կառուցվեն ներկայիս ծրագրի շրջանցող որոշ հատվածներ, և Հաղթանակ, Չարենցավան -3 և Վանաձոր-1 ենթակայաններում էլեկտրահաղորդման գլխավորակետերը ենթակա են վերակառուցման ապա պետք է դիտարկել հողի ձեռքբերման, փոխհատուցման և վերաբնակեցման հնարավոր խնդիրները Ներկայիս ՎՔՇ նպատակն է՝ ստեղծել ՎԳԾ հենքը և ԲԷՑ-ին օժանդակել պլանավորել և իրականացնել ծրագրի ազդեցության կրողներին փոխհատուցումը և վերաբնակեցմանը վերաբերող դրույթները

Ներկայիս փաստաթղթի պատրաստման համար էլեկտրահաղորդման գծի ամբողջ երկայնքով և ենթակայանների տարածքներում իրականացվել է համապարփակ ուսումնասիրություն, ներառյալ քննարկումներ ծրագրի ազդեցության հնարավոր կրողներին և հարցազրույցներ շահագրգիռ կողմերի հետ ԲԷՑ-ի ներկայացուցիչներին հետքննարկվել են այն բոլոր խնդիրները, որոնք կապված են զգայուն տարածքների հետ՝ գծի ազդեցությունը ենթակա գյուղերը և գծի ծրագրի որոշ շրջանումներ Գծի նախագծման փուլի ճկունությունը ողջունելի է, քանի որ այն թույլ կտա առավել ազույնս խուսափել բնակավայրերից և այլ մեծ ազդեցության ներուժով գոտիներից (տես ԲՄԱԳ հաշվետվությունը)

Էլեկտրահաղորդման գծի վերջնական նախագծի պատրաստման ժամանակ հարկավոր է անցկացնել խորքային հանրային քննարկումներ և սոցիալ-տնտեսական հարցում, ներառյալ ծրագրի ազդեցության հնարավոր կրողներին մարդահամար, հողի կադաստրային տեղեկատվության հավաքագրում և հնարավոր կորուստներին ցուցակագրում

Դաշտային ուսումնասիրությունները լրացվել են արբանյակային նկարների մանրամասն ուսումնասիրությամբ, ինչպես նաև իրավական և ինստիտուցիոնալ դաշտի տեղացի իրավաբանի կողմից կատարված վերլուծությամբ Վերլուծության և ուսումնասիրությունների ժամանակ շեշտադրվել է ին հողի ձեռքբերման/պետական կարիքներին համար օտարման ներկայիս պրակտիկան, գնահատման մեթոդոլոգիաների և գույքային իրավունքներին խնդիրները Ծրագրի նպատակներին համար ուսումնասիրվել և ադապտացվել էր այլ ոլորտներում նմանատիպ խնդիրներին լուծման փորձը

2. Ներածություն

2.1 Ծրագրի նկարագրություն

Հրագրան – Շինուհայր 220 կՎ Էլեկտրահաղորդման գծի վերակառուցում:

ՀՀ Կառավարությունը Համաշխարհային բանկից (ՀԲ) օժանդակություն է խնդրել Էլեկտրամատակարարման հուսալիություն և էներգախնայողություն ծրագրի (ԷՀԵԾ) բնապահպանական ուսումնասիրություններին համար Բացառությամբ էներգախնայողության բաղադրիչի, ԷՀԵԾ-ը նպատակ ունի վերակառուցել Հրագրանի ՁԵԿ-ի ենթակայանից (հյուսիս-արևելք) մինչև Շինուհայրի ենթակայան (հարավ) ձգվող 230 կՎ երկարությունը բարձրավոլտ գիծը ցանցի հուսալիությունը բարձրացնելու և գծի թողունականությունը ավելացնելու համար

Էլեկտրահաղորդման գծի վերակառուցման բաղադրիչը (այսուհետ՝ ծրագիր) բաղկացած է հինգ առանձին հատվածներից՝ Նորադուզ (45 կՎ), Լիճք (25 կՎ), Վարդենիս (45 կՎ), Վայք (70 կՎ) և Վորոտան (40 կՎ), որոնք անցնում են երկրի կենտրոնական մարզերով (օրինակ՝ Կոտայքի մարզ)՝ հատելով Վայք քաղաքը, և ավարտվում երկրի հարավում (Սյունիքի մարզ, Գորիս քաղաքի մերձակայքում) Գծի ընդհանուր երկարությունը կազմում է մոտ 225-230 կմ Ենթակայաններն ու Էլեկտրակայանները գտնվում են Հրագրանում (Հրագրանի ջերմային էլեկտրակայան), Գավառում, Լիճքում, Եղեգնաձորում, Շաղաթ գյուղում (Սպանդարյան հիդրոէլեկտրակայան) և Շինուհայրում Ծրագիրը նախատեսում է նոր հենասյունների մոնտաժում, ներառյալ հիմքերը, ինչպես նաև Էլեկտրահաղորդման լարերի, մեկուսիչներին և այլ առանցքային ենթակառուցվածքներին փոխարինում

Նոր գիծը հիմնականում զուգահեռ է լինելու հնին (մոտ 50 մետր հեռավորություն վրա) Այն հիմնականում անցնելու է նույն օտարման շերտով (ՕՇ) և շեղվելու է բնակավայրերը, մշակութային

նշանակություն հատվածները և դժվարին տեղանքը շրջանցելու համար □

Գործող գիծը շահագործման է հանձնվել 1956թ.-ին և հասել է իր օգտակար ծառայությունն սահմանագծին □ Վերականգման արդյունքում ներկայիս 300 մմ տրամագծով էլեկտրահաղորդիչ լարերը կփոխարինվեն նոր 400 մմ տրամագծով էլեկտրահաղորդիչ լարերով գծի թողունակությունը և հուսալիությունը բարելավելու համար □

Գծի օտարման շերտում գտնվող հողակտորները մասնավոր են կամ տեղական համայնքների սեփականություն են և օգտագործվում են գյուղատնտեսական և այգեգործական նպատակներով, ինչպես նաև ծառայում են որպես առոտավայրեր և կենդանիների կերի ստացման աղբյուր □ Կան նաև փոքր տարածքով հողակտորներ, որոնք անտառային հողեր են □

Ներկայիս գիծն անցնում է մեծ թվով գյուղական և քաղաքային բնակավայրերով, որտեղ օտարման շերտը առանց հողի ձեռքբերման հնարավոր չի լինի 50 մետրով տեղաշարժել □ Այդիսկ պատճառով, բնակավայրերից և բնակիչների պարտադրված տեղահանումից խուսափելու համար ընտրվել են շրջանցման ուղիներ □

Այն կավում է, որ տեղահանված մարդկանց թիվը նվազագույն կլինի, եթե բոլոր շրջանցումները կառուցվեն՝ հետևելով նախնական նախագծերի/տեխնիկա-տնտեսական ուսումնասիրությունն փուլի առաջարկություններին □

Հաղթանակ, Չարենցավան-3 և Վանաձոր-1 ենթակայանների վերակառուցում

Էլեկտրամատակարարման հուսալիության ծրագրի Լրացուցիչ ֆինանսավորումը (ԷՀԾ ԼՖ), որի համար դիմել է Հայաստանի կառավարությունը, ուղղված է էլեկտրահաղորդման գլխավոր ակտիվների փոխարինման միջոցով բարձրացնելու էլեկտրահաղորդման ցանցի հուսալիությունն ու կարողությունը □ Այդ նպատակին հասնելու համար ԷՀԾ ԼՖ-ում ընդգրկվել է Հաղթանակ ենթակայանի ամբողջական վերակառուցումը ու ընդլայնումը, Չարենցավան-3 ենթակայանի ամբողջական վերակառուցումը և Վանաձոր-1 ենթակայանի վերակառուցումը □ Սույն ծրագրի Բաղադրիչ 1-ի աշխատանքները շրջանակը հետևյալն է.

- Հաղթանակ ենթակայան □ Ենթակայանը շահագործման է հանձնվել 1988թ., որից հետո չի հիմնանորոգվել □ Պահեստամասերի բացակայություն և բետոնե հիմքերի ու պողպատյա հենարանների քայքայման պատճառով Հիմնական սարքավորումները և օժանդակ կառույցները ունեն փոխարինման կարիք □ Սարքավորումների վատվիճակը կավելացնի սարքավորումների խափանման պատճառով անջատումների հաճախականությունը □ Վերակառուցման աշխատանքներն ընդգրկվելու են՝ (ա) 220կՎ բաց բաշխիչ հրապարակի ամբողջական փոխարինումը, (բ) երկու 220կՎ գլխավոր տրանսֆորմատորների փոխարինումը, (գ) 10կՎ բաշխիչ վահանակի պանելների և դրանց հետ կապված շենքի փոխարինումը,

(դ) SCADA համակարգի տեղադրումը և պաշտպանիչ ռեկեի փոխարինումը և (ե) հսկման և բաշխման կենտրոնի նոր շենքի կառուցումը □ ԲԷՑ-ը նաև առաջարկել է կառուցել նոր 110կՎ բաց բաշխիչ հրապարակ չորս օդային էլեկտրահաղորդման գծերով (ՕԷԳ), Երևան քաղաքի արևմտյան մասերը սնուցող Շահումյան ենթակայանի բեռնվածությունը նվազեցնելու և էլեկտրամակարարման հուսալիությունը բարձրացնելու նպատակով □ Այս բոլոր աշխատանքները կատարվելու են ենթակայանի ներկատարածքի սահմաններում □

Հաղթանակի ենթակայանը գտնվում է մայրաքաղաք Երևանի արևմտյան մասում □ Շինարարության տարածքն ունի հարթ մակերես և շրջապատված է խաղողի փոքր այգիներով հարավից և հարավ-արևելքից և փոքր արտադրական ցեխերով արևմուտքից և հարավ-արևմուտքից □ Խաղողի այգիները պատկանում են հարևան գյուղական համայնքների ռեզիդենտներին և մշակվում է նրանց կողմից անձնական օգտագործման նպատակներով □ Չկառուցապատված հողերը գտնվում են ենթակայանից հյուսիս □ Ամենամոտ բնակելի գոտին գտնվում է ենթակայանից մոտ 300մ հեռավորության վրա □

- Չարենցավան-3 ենթակայան □ Ենթակայանը շահագործման է հանձնվել 1985թ., որից հետո չի վերակառուցվել □ Սարքավորումների վատ վիճակը երբեմն դարձել է անտեղի անջատումների պատճառ չ միայն բաշխիչ բաժանորդների, այլ և այլ միացված ենթակայանների համար, որովհետև Չարենցավան-3 ենթակայանը կատարում է բաշխիչ կայանի դեր և ունի ութ 110կՎ ՕԷԳ-ներ □ Վերակառուցման աշխատանքներն ընդգրկվելու են՝ (ա) 110կՎ բաց բաշխիչ հրապարակի ամբողջական փոխարինումը, (բ) երկու 110կՎ գլխավոր տրանսֆորմատորների (ԳՏ) փոխարինումը, (գ) 10կՎ բաշխիչ վահանակի պանելների և դրանց հետ կապված շենքի փոխարինումը, (դ) SCADA համակարգի տեղադրումը և պաշտպանության ռեկեի փոխարինումը, (ե) հսկման և բաշխման կենտրոնի նոր շենքի կառուցումը □ Այս բոլոր աշխատանքները կատարվելու են ենթակայանի ներկատարածքի սահմաններում □

Չարենցավան-3 ենթակայանը գտնվում է Չարենցավան քաղաքի (Կոտայքի մարզ) հյուսիս-արևելքում՝ Հայաստանի հյուսիս-արևմտյան մասում □ Շինարարության վայրն ունի հարթ մակերես և շրջապատված է ցորենի դաշտերով հյուսիսից և հյուսիս-արևելքից և ազնվամորու դաշտերով հարավ-արևելքից □ Սրանք մասնավոր հողեր են □ Հյուսիս-արևմուտքում մարգագետիններ են, իսկ ենթակայանի արևմուտքում, հարավ-արևմուտքում և հարավում ինձնորի, ծիրանի և կեռասի ծառեր և լոբու դաշտեր են, որի հանդիսանում են պետական հողեր □ Հողօգտագործումը գրանցված չէ □ Ամբողջ բերքը աճեցվում է հարևան համայնքների ռեզիդենտների կողմից անձնական օգտագործման նպատակներով □ Ամենամոտ բնակելի գոտին գտնվում է մոտ 1կմ հեռավորության վրա □

- Վանաձոր-1 ենթակայան □ Ենթակայանը շահագործման էր հանձնվել 1933թ. և մասնակի վերակառուցվել է 1960-ական թվականներին □ Ենթակայանի 110կՎ հատվածի մոտ կեսն, այդ

Թվում մեկ էլեկտրատեխնիկական գծի բջիջը, երկու գլխավոր ավտոտրանսֆորմատորային բջիջները և գլխավոր հաղորդաձողերը վերակառուցվել էին 2008-2010թթ. KfW-ի ֆինանսավորած ծրագրի շրջանակում □ Այնուամենայնիվ, ենթակայանի մնացած հատվածներն ունեն հիմնանորոգման կարիք □ Վերակառուցման աշխատանքներն ընդգրկելու են (ա) մնացած 110կՎ բջիջները և գլխավոր հաղորդաձողերը, (բ) երկու գլխավոր տրանսֆորմատորային բջիջները և (գ) 6կՎ և 10կՎ հատվածները՝ դրանց հետ կապված SCADA համակարգով ու պաշտպանիչ ռելեներով □ Այս բոլոր աշխատանքները կատարվելու են ենթակայանի ներկայատարած քիսահմաններում □

Վանաձոր-1 ենթակայանը գտնվում է Վանաձոր քաղաքում (Լոռու մարզ)՝ Հայաստանի հյուսիս-արևմուտքում □ Շինարարության վայրն ունի համարյա հարթ մակերես և արևելքից, հարավից և հարավ-արևմուտքից շրջապատված է քիմիական կոմբինատով □ Ենթակայանից հյուսիս և հյուսիս-արևելք՝ հարակից ճանապարհի մյուս կողմում, կա քարշային ենթակայան և լցակայան □ Ամենամոտ բնակելի տունը 150մ հեռավորության վրա է □

2.2 Ծրագրի այն բաղադրիչներին կարագրություն, որոնց համար հնարավոր է կատարվի հողի ձեռքբերում և վերաբնակեցում

Քանի որ նոր գիծը ամբողջությամբ չի գտնվելու հին օտարման շերտի սահմաններում, ապա հողակտրոնների և հողօգտագործման վրա մշտական ազդեցություն դեպքում առաջանալու է հողի ձեռքբերման անհրաժեշտություն (հաշվի առնելով բարձրության սահմանափակումները) □ Եթե տները հայտնվեն գծի օտարման շերտում և անվտանգ հեռավորություն նվազագույն պահանջները չբավարարվեն, ապա կառաջանա վերաբնակեցման անհրաժեշտություն □

Հողի ձեռքբերումն անհրաժեշտ կլինի .

- հենասյունների հիմքի կառուցման համար,
- տեղահանվողներին նոր հողակտրոններ տրամադրելու համար □

Տեղահանում կպահանջվի .

- Այն տնային տնտեսություններին համար, որոնք գտնվում են վերջնական ծրագրի միջանցքի սահմաններում և որոնց համար հնարավոր չէ պահպանել անվտանգ հեռավորությունը/էլեկտրամագնիսական դաշտի անվտանգություն կանոնները :

Փոխհատուցում կպահանջվի .

- Հողաչափման աշխատանքներին դեպքում բերքի/ծառերին հասցված վնասի դեպքում □
- Շինարարակի հասանելիությունն ապահովող ճանապարհներին կառուցման ժամանակ բերքը/հողակտրոնները վնասելու դեպքում □

- Հենասյուններին մոնտաժման նախապատրաստման և էլեկտրահաղորդման լարերի մոնտաժման ժամանակ բերքի վնասման դեպքում □
- Հողերի համար, որոնք անհրաժեշտ կլինեն ժամանակավոր մոտեցման ճանապարհներին համար

Անվտանգության գոտում հնարավոր կլինի իրականացնել գյուղատնտեսական գործունեություն և կենդանիներին արածում, բացառությամբ հոդակտորներին այն հատվածներին, որոնց վրա կառուցվելու են հենասյունների հիմքերը □

Բացառական ազդեցության մասին լրացուցիչ տեղեկություններ կարող էք ստանալ ԲՄԱԳ-ի Հավելված 9.3-ից □

Հաղթանակ ենթակայանի վերականգնում և ընդարձակում □

Ենթակայանի մուտքի մոտով անցնող պետական ճանապարհը օգտագործվելու է հյուսիսից տեղանքին մոտենալու համար □ Մերձատար ճանապարհներին օգտագործումը չի սահմանափակի գյուղատնտեսական հողերի հասանելիությունը □ Բոլոր շինարարական մեքենաներն ու սարքավորումները կայանվելու են ցանկապատված գոտու ներսում □ Ծրագրի իրականացումը որևէ ժամանակավոր կամ մշտական ազդեցություն չի ունենա հարևան փոքր գործարաններին/արհեստանոցներին վրա □

Չարենցավան -3 ենթակայանի վերականգնում □

Ենթակայանի մուտքի մոտով անցնող պետական ճանապարհը բարձրորակ է և օգտագործվելու է շինարարական աշխատանքներին ընթացքում հյուսիս-արևելքից տեղանքին մոտենալու համար □ Բացի այդ, ենթակայանի տարածքը շատ մեծ է և կարող է ամբողջությամբ տեղավորել շինանյութերի, մեքենաների և սարքավորումների պահեստները □ Ծրագրի իրականացումը որևէ ժամանակավոր կամ մշտական ազդեցություն հարևան հողատերերի համար չի ունենա □

Վանաձոր -1 ենթակայանի վերականգնում □

Ենթակայանի մուտքի մոտով անցնող պետական ճանապարհը օգտագործվելու է շինարարական աշխատանքներին ընթացքում հյուսիսից տեղանքին մոտենալու համար □ Հիմնանորոգման աշխատանքներին ընթացքում շինարարական մեքենաները մասնավոր հողակտորներ չեն հատի □ Բոլոր շինարարական մեքենաներն ու սարքավորումները կայանվելու են ցանկապատված գոտու ներսում □ Ծրագրի իրականացումը որևէ ժամանակավոր կամ մշտական ազդեցություն հարևան ու թյամբ գտնվող քիմիական կոմբինատի վրա չի ունենա □

Եթե որևէ պատճառով անհրաժեշտ կլինի երեք ենթակայաններին ցորևե մեկին մոտենալու կամ սարքավորումները պահելու նպատակով օգտագործել մասնավոր հողերը, ապա ԲԷՑ-ը կմշակի տեղանքին հարմարեցված, կրճատ Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագիր, որը կհամապատասխանի սույն ՎՔՇ դրույթներին, և նախքան շինարարությունը սկսելը Համաշխարհային բանկին կներկայացնի

ՎԳԾ իրականացման վերաբերյալ հաշվետվություն Մաժարահեղ
դեպք է, և վերաբնակեցումներ չեն նախատեսվում

**2.3 Վերաբնակեցման քաղաքականությունն պատրաստման
2րջանակի անհրաժեշտությունը (ՎՔԾ)**

Ծրագրի այս փուլում հնարավոր չէ մշակել Վերաբնակեցման
գործողություններին ծրագրի (ՎԳԾ), քանի որ
էլեկտրամատակարարման գծի ծրագրի վերջնական նախագիծը դեռ
պատրաստ չէ Հենասյունների դիրքերը կամրագրվեն հողաչափման
աշխատանքների ժամանակ, որոնք կապալառուն պետք է իրականացնի
շինարարական աշխատանքներից առաջ Բացի այդ, ենթակայաններին
հիմնանորոգման հետևանքով վերաբնակեցման անհրաժեշտություն
ծագում չի նախատեսվում Սույն ՎՔԾ-ն կազմվել է օժանդակելու
ծրագրին իրագործողին ՎԳԾ միջոցառումներին իրականացմանը
նախապատրաստվելու համար Սույն փաստաթղթի նպատակն է`
պարզաբանել ծրագրի 2րջանակում պատրաստվող ենթածրագրերին
նկատմամբ կիրառվող վերաբնակեցման սկզբունքները,
կազմակերպական լուծումները և նախագծման չափանիշները ՎՔԾ-ն
պարունակում է տեղեկատվություն, որը հետագայում
օգտագործվելու է ՎԳԾ համար ՎԳԾ-ն կամ Հակիրճ ՎԳԾ-ն (ըստ
անհրաժեշտության) հետագայում պետք է լրացվեն մանրակրկիտ
հարցման արդյունքներով, ներառյալ կապատրային
տեղեկատվություն, կորուստներին ցուցակ և ծրագրի ազդեցության
կրողներին ակտիվ ներգրավում և խորհրդակցություն Առկա է
էլեկտրահաղորդման գծերի 5 հատվածներին և /կամ ենթակայաններին
համար ՎԳԾ պատրաստելու հավանականություն

**2.4 Վերաբնակեցման նախապատրաստման և իրականացման
սկզբունքները և նպատակները**

Համաձայն ԳՔ 4.12-ի` «հնարավորություն դեպքում պետք է խուսափել
պարտադրված տեղահանումից կամ այն պետք է հասցնել
նվազագույնին` դիտարկելով ծրագրի այլընտրանքային նախագծման
բոլոր կենսունակ տարբերակները» (պարագրաֆ 2ա)
Քաղաքականությունն այս հիմնարար նպատակն արտահայտում է այն
համոզմունքը, որ վերաբնակեցումը կարող է չափազանց վնասակար
լինել մարդկանց և համայնքների համար Ընտրվել է ծրագրի 3-րդ
տարբերակը (բնակեցված տարածքների 2րջանցում / առնվազն երեք
վայրերում հին օտարման շերտի օգտագործում) վերաբնակեցումից
խուսափելու համար Չափազանց կարևոր է հետևել վերոնշյալ
սկզբունքին վերջնական նախագծի պատրաստման և շինարարության
ժամանակ Ազդեցության գնահատումը (ԲՄԱԳ/ԲՄԿԾ) և սույն ՎՔԾ-ում
ներկայացված առաջարկությունները կատարված են ծրագրի այս
տարբերակի համար

Երբ վերաբնակեցումն անխուսափելի է, պետք է պատրաստել
Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագրի (ՎԳԾ)`
հասցեագրելու հողի ձեռքբերման, փոխհատուցման (օրինակ` բերքի
վնասում) և վերաբնակեցման ինդիքները` օժանդակելով ծրագրի
ազդեցության կրողներին պահպանել կամ բարձրացնել իրենց
կենսամակարդակը մինչև ծրագրի սկիզբնունեցած մակարդակի Մա

կարևորվում է, քանի որ ծրագրի ազդեցության կրող ոչ մի անձի բարեկեցության մակարդակը ծրագրի հետևանքով չպետք է նվազի □

Ծրագրի ազդեցության կրողների հետ խորհրդակցությունները, վերաբնակեցմանը վերաբերող տեղեկատվության հանրամատչելիությունը չեն սահմանափակվի պետական գերակա շահի սկզբունքով հողի ձեռքբերման մասին Կառավարության որոշմանը նդունումով □ Փոխհատուցման և վերաբնակեցման գործողությունների ծրագիրը կհրապարակվի հայերեն լեզվով □ Ժամանակին իրականացված ծանուցումը, պլանավորվող վերաբնակեցման խնդիրների ժամանակին հրապարակումը և առկա տարբերակների միջև ընտրությունը մարդկային արժանապատվության խնդիրներ են, որոնք ծրագիրը չպետք է նսեմացնի □

Գյուղական վայրերի բնակիչները, հատկապես աղքատները, հաճախ չունեն հողի և բնակելի տարածքների նկատմամբ իրենց իրավունքները հաստատող փաստաթղթեր, քանի որ նրանք հաճախ բավարարվում են ավանդական օգտագործման իրավունքով կամ երբեք չեն դիտարկել սեփական աշխարհմասն հնարավորությունները □ ԳՔ 4.12-ը նրանց հավասարեցնում է հողի նկատմամբ օրենքով գրանցված իրավունքներ ունեցողներին □ Հողի նկատմամբ գրանցված իրավունքներ կամ այլ հիմնավորող փաստաթղթեր չունեցող (ոչ օրինական հիմքերով հողի վրա բնակվողները կամ այն օգտագործողները) ծրագրի ազդեցությունը կրող քաղաքացիները հողի դիմաց կստանան դրամական փոխհատուցում և ծրագրի իրականացումից նրանց պատճառված վնասներն ամբողջությամբ կփոխհատուցվեն □ Տների կորստի դեպքում (օրինակ՝ ոչ օրինական հիմքերով ազատ հողակտորների վրա բնակվողները) ծրագրի ազդեցության կրողները կստանան վերաբնակեցման ամբողջական փաթեթ, քանի որ կամրագրվի նրանց խոցելությունը □ Խոցելի խմբերը և ծրագրից մեծապես տուժող անձինք կստանան հատուկ օժանդակություն □

Բնակիչների մարդահամարը և ակտիվների գնահատման մեթոդները կարող են երկակի մեկնաբանություններին տեղիք տալ կամ պարունակել սխալներ, հողի սեփականատերերը կարող է չհասկանան իրավական ընթացակարգերը և չընկալեն պետական գերակա շահի սկզբունքը և այլն □ Հնարավոր հակամատուցություններին և բողոքներին պատճառները բացմաթիվ են □ Անմիջապես դատարան դիմելու փոխարեն, պետք է սահմանել բողոքների դիտարկման և բավարարման մեխանիզմներ, որոնք կօգնեն արագ կարգավորել վիճակի հարցերը և այսպիսով ստեղծել հնարավորություններ ծրագրի ազդեցության այն կրողների համար, որոնք չունեն դատարանների հետ առնչվելու փորձ կամ դատական համակարգին չեն վստահում □ Այս ամենը հաշվի առնելով՝ կսահմանվեն բողոքներին դիտարկման և բավարարման համապատասխան մեխանիզմներ, որոնք մատչելի կլինեն ծրագրի ազդեցության կրողների համար □ Բողոքներին դիտարկման և բավարարման ուսումնասիրությունը մեկ փաստաթղթում կամ փոփոխվելու պահանջները □

2.5 Վերաբնակեցման շրջանակը ծրագրի ներքո

Էլ եկ տրահ աղորդման գծրի կառուցման նպատակով պարտադրված վերաբնակեցման տեսանկյունից դիտարկվել են ծրագրի չորս տարբերակներ՝ Հոդի ձեռքբերումը հենասյուների կառուցման և բնակելի շինությունների տեղահանումը /տնային տնտեսությունների վերաբնակեցումը՝ Վերաբնակեցման քաղաքականության նույն շրջանակի հիմնական սոցիալական խնդիրներն են՝

1-ին տարբերակ՝ «Հին օտարման շերտի օգտագործումն ու գործող գծի հին հենասյուների օգտագործումն ուր էլ եկ տրահ աղորդման լարերի անցկացման համար»՝ Այս տարբերակի դեպքում հոդի ձեռքբերման և մարդկանց վերաբնակեցման անհրաժեշտությունը կհասցվի նվազագույնի, քանի որ հենասյուների ներկայիս հիմքերի տակի հողերը պետական սեփականության են և գործող օտարման շերտում առկա են սահմանափակ թվով բնակավայրեր՝ Որոշ դեպքերում օտարման գոտում կառուցվել են նոր շինություններ՝ հիմնականում պահեստներ և ախոռներ, իսկ որոշ դեպքերում էլ եկ տրահ աղորդման լարերի տակ տներ են կառուցվել՝ Սակայն տեխնիկական պատճառներից ելնելով (էլեկտրաէներգիայի երկարատև անջատումներ, էլեկտրական ցանցի կայունություն խնդիրներ)՝ 1-ին տարբերակը չի ընտրվել՝

2-րդ տարբերակ՝ «Գծի փոխարինումն ու գործող օտարման շերտի գույքահեռ (50 մետր հեռավորության վրա)՝ Այս տարբերակն ենթադրում է գործող գծին գույքահեռ նորի կառուցում՝ Հենասյուների հիմքերի կառուցման համար կպահանջվի մասամբ մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողակտրների ձեռքբերում՝ Բնակավայրերի վրա ազդեցությունը մեծ կլինի, քանի որ գիծը կհատի քաղաքային և գյուղական բնակավայրեր, որտեղ բնակելի շինությունները ներկայիս օտարման շերտից նվազագույն հեռավորությունը վրան գտնվում են՝ Այս տարբերակի դեպքում, անհրաժեշտ կլինի տեղահանել մոտ 100 տնային տնտեսություն, ներառյալ բազմաբնակարան շենքերի բնակիչներին՝ Հաշվի առնելով սոցիալական հետևանքները՝ այս տարբերակը նույնպես չի ընտրվել՝

3-րդ տարբերակ՝ «Գծի փոխարինումն ու նորով հին օտարման շերտից 50 մետր հեռավորության վրա և լրացուցիչ հատվածների կառուցումն ու բնակավայրերը շրջանցելու համար, ինչպես նաև առնվազն երեք տեղանքներում հին միջանցքի/գործող հենասյուների հիմքերի օգտագործում (երկուսը՝ Գեղարքունիքի մարզի Գավառ քաղաքում և մեկը՝ Վայոց Ձորի մարզում)»՝ Հենասյուների հիմքերի շինարարության համար կպահանջվի մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողակտրների ձեռքբերում՝

Այս տարբերակն ընտրվել է տնային տնտեսությունների տեղահանումից խուսափելու համար, սակայն գծի աշխատանքային նախագիծը դեռ պատրաստ չէ՝ Ջգուշավոր նախագծման դեպքում գծի կառուցման ժամանակ հնարավոր կլինի խուսափել բնակիչների տեղահանումից՝ Եթե դիտարկվող բոլոր շրջանցումները կառուցվեն, ապա վերաբնակեցումից հնարավոր կլինի ամբողջությամբ խուսափել՝ Թերևս, ծրագրի տեխնիկական

իր ազդեցությունը հնարավոր է, որ ազդի որոշ տնային տնտեսություններին վրա՝ Ներկայումս աշխատանքային նախագծերը դեռ պատրաստ չեն և մեր գնահատականներով կարող է առաջանալ մոտ 20 տնային տնտեսություններին վերաբնակեցման խնդիր՝ Հին գիծը պետք է ապամոնտաժվի, այլ ոչ թե շարունակել կանգուն մնալ և ծառայել որպես պահեստամասերի աղբյուր՝ 3-րդ տարբերակը նախընտրելի է։

4-րդ տարբերակ՝ 220 կՎ գծի վերականգնում չի իրականացվում (ծրագիր չի իրականացվում)՝ Այս դեպքում վերաբնակեցման խնդիրներ չեն առաջանալ։

Հաղթանակ, Չարենցավան-3 և Վանաձոր-1 ենթակայաններին հիմնանորոգումը/ընդարձակումը չի դառնա հողերի ձեռքբերման և տնային տնտեսություններին տեղահանման պատճառ, քանի որ ծրագրավորվող աշխատանքները կատարվելու են ենթակայաններին տարածքների սահմաններում, և բոլոր ազդեցությունները սահմանափակված են լինելու ենթակայաններին տարածքներով։

3. Ինստիտուցիոնալ և իրավական դաշտ

3.1 Ինստիտուցիոնալ դաշտ

ԲԷՑ ՓԲԸ-ն 1998թ.-ին հիմնադրված պետական սեփականություն հանդիսացող ընկերություն է, որը պատասխանատու է բարձրավոլտ ջանքերի շահագործման, շինարարության և պահպանման համար՝ Ծրագրի բարձրավոլտ գծի վերականգնման բաղադրիչ իրականացումը, ինչպես նաև ԲԷՑ-ի ընդհանուր գործունեությունը վերահսկում է ընկերության կառավարման խորհուրդը, որը նախագահում է Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարը և որն ունի ԲԷՑ-ը, Կառավարությունը և Էներգետիկայի ոլորտի ընկերությունները ներկայացնող ութ անդամներ։

ԲԷՑ-ի հիմնադրման իրավական հիմքը՝ Կառավարության 1998թ.-ի հունիսի 20-ի N 450 որոշումն է՝ ԲԷՑ-ը վերակազմավորվել է որպես փակ բաժնետիրական ընկերություն 1998թ.-ի օգոստոսի 21-ին՝ ԲԷՑ-ի կանոնադրությունը հաստատվել է ՀՀ Էներգետիկայի նախարարության 1998թ.-ի օգոստոսի 14-ի N 254-GM որոշմամբ՝ ԲԷՑ-ի միակ բաժնետերերը ՀՀ Կառավարությունն է՝ Ըստ ՀՀ Կառավարության 2003թ.-ի նոյեմբերի 6-ի որոշման՝ ԲԷՑ ՓԲԸ բաժնետոմսերի կառավարումը հանձնարարված է ՀՀ Էներգետիկայի նախարարությանը։

ԲԷՑ-ի հիմնական գործառնությունն է՝

- Էլեկտրաէներգիայի փոխադրում,
- Էլեկտրաէներգիայի արտադրություն (հողմային էլեկտրակայան),
- Էներգետիկ օբյեկտներին շինարարություն, վերականգնում, արդիականացում և վերականգնում,
- Բարձրավոլտ էլեկտրաջանքերի կառուցում,

- Էն երգ ետիկ օբյեկտների գիտահետազոտակն և փորձարարակն և ստրուկտրակն աշխատանքները

Գործառնակն և կգրու նքները

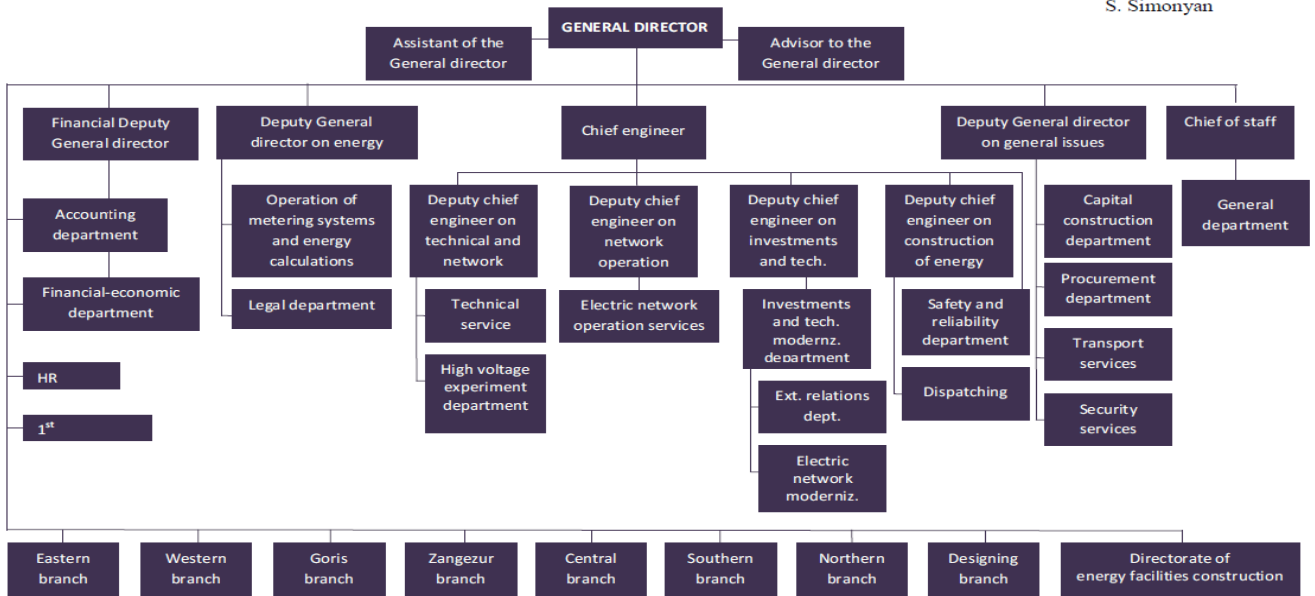
Համաձայն Էն երգ ետիկայի մասին օրենքի 23-րդ հոդվածի (էն երգ ետիկայի ոլորտում գործունեության լիցենզավորում)՝ էլեկտրակն երգիայի հաղորդումը, ինչպես նաև հաղորդման ցանցերի կառուցումը, լիցենզավորվող գործունեության տեսակ է՝ Սիայն Էն երգ ետիկայի մասին օրենքի պահանջներին համապատասխանող գործունեության լիցենզիա ունեցող անձինք կարող են գրավել էլեկտրակն և ջերմային էն երգիայի, ինչպես նաև գազի առքուվաճառքի (գնում վերավաճառքի նպատակով) գործունեության մեջ՝ համաձայն լիցենզիայի պայմաններին և շուկայակն կանոններին

Բացի այդ, համաձայն Էն երգ ետիկայի մասին օրենքի 36-րդ հոդվածի (փոխադրման/հաղորդման լիցենզիաներ)՝ էլեկտրակն երգիայի հաղորդման լիցենզիա ունեցող անձին տրվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքով էլեկտրակն էն երգիայի (հզորության) հաղորդման ծառայությունների ակնացնելու և Հայաստանի Հանրապետության տարածքով երրորդ երկրներ էլեկտրակն էն երգիա (հզորություն) տարանցնելու իրավունք՝ էլեկտրակն էն երգիայի (հզորության) հաղորդման լիցենզիա ունեցող անձը պարտավոր է իր գործունեությունն իրակնացնել շուկայի կանոններին և պայմանագրերին համապատասխան

Գործառնության կգրու նքները

ԲԷՑ-ը իրակնացնում է գործող Բարձրավոլտ էլեկտրակն ցանցերի և օբյեկտներին նախագծում, շահագործում և սպասարկում, որոնք ներառում են, բայց սահմանափակված չեն հետևյալ օբյեկտներով.

- Բարձրավոլտ ենթակայաններ (220 կՎ/),
- Բարձրավոլտ գծեր (330 կՎ/220 կՎ),
- Պուշկինի լեռնանցքում գործող հողմային էլեկտրակնայանը (2.64 Մվ տեղադրված հզորություն),
- ԲԷՑ-ը նաև իրակնացնում է նոր ներդրումային նախագծեր, որոնք ներառում են, սակայն սահմանափակված չեն հետևյալով.
- Բարձրավոլտ ենթակայաններ (220 կՎ)
- Բարձրավոլտ գծեր (400 կՎ/220 կՎ)

Գծ ապաստկ եր 3-1 ԲԷՑ-ի կ ազ մ ակ եր պակ ան կ առ ու ց վ ած ք ը

Մղբյ ու ր՝ ԲԷՑ-ի գ ո ր ծ առ ն ակ ան ձ ե ո ն ար կ , գ լ ու խ 3

Բն ապահ պան ակ ան և ս ո ց ի ալ ակ ան ք աժ ի ն

ԲՄԿԾ և ԲԿՇ/ԲԳԾ ի ր ակ ան ա ց ու մ ը ԲԷՑ-ի հ ա մ ար կ առ ա ջ ա ց ն ի մ ի շ ար ք լ ր ա ց ու ց ի չ պ ար տ ակ ան ու թ յ ու ն ն եր Եր կ ա յ ու մ ս ը ն կ եր ու թ յ ու ն ը չ ու ն ի ք ա վ ար ար ո ր ակ ա վ ո ր մ ա մ ք ա շ խ ա տ ակ ի ց ն եր ն ո ր գ ո ր ծ առ ու յ թ ն եր ն ի ր ակ ան ց ն ե լ ու հ ա մ ար Ը ն կ եր ու թ յ ան ը խ ո ր հ ու ր դ է տր վ ու մ ս տե դ ծ ե լ ո ր ակ ա վ ո ր վ ա ծ և լ ա վ վ ար ձ ա տ ր վ ո ղ ա շ խ ա տ ո ղ ն եր ո վ հ ա մ ալ ր վ ա ծ ք ն ապահ պան ակ ան և ս ո ց ի ալ ակ ան ք աժ ի ն Ը ե տ ա գ ա յ ու մ ա շ խ ա տ ակ ի ց ն եր ը պ ե տ ք է վ եր ա պ ա տ ր ա ս տ վ ե ն մ ի ջ ա գ գ ա յ ի ն փ ո ր ձ ա գ ե տ ն եր ի կ ո ղ մ ի ց պ ա շ տ պ ան ի չ մ ե խ ան ի գ մ ն եր ի ու ի ր ակ ան ա ց մ ան ը ն թ ա ց ակ ար գ եր ի մ ի ջ ա գ գ ա յ ի ն փ ո ր ձ ի յ ու ր ա ց մ ան հ ա մ ար

Մյ լ շ ա հ ա գ ր գ ի ո կ ո ղ մ եր

Հ Հ պ ե տ ակ ան և հ ան ր ա յ ի ն ո լ ո ր տ ի ա յ լ շ ա հ ա գ ր գ ի ո կ ո ղ մ եր ի թ վ ի ն ե ն դ ա ս վ ու մ

Հ Հ Կ առ ա վ ար ու թ յ ու ն

- Է ն եր գ ե տ ի կ ա յ ի և ք ն ակ ան պ ա շ ար ն եր ի ն ա խ ար ար ու թ յ ու ն ը
- Բն ապահ պան ու թ յ ան ն ա խ ար ար ու թ յ ու ն ը
 - Պ ա շ տ պ ան վ ո ղ տ ար ա ծ ք ն եր ի վ ար չ ու թ յ ու ն
 - Բն ապահ պան ակ ան է ք ս պ եր տ ի գ ա յ ի Պ Ո Մ Կ
- Գ յ ու ղ ա տ ն տ ե ս ու թ յ ան ն ա խ ար ար ու թ յ ու ն ը
 - Հ ա յ ան տ առ Պ Ո Մ Կ
- Մ շ ակ ու յ թ ի ն ա խ ար ար ու թ յ ու ն ը
 - Մ շ ակ ու թ ա յ ի ն ժ առ ան գ ու թ յ ան վ ար չ ու թ յ ու ն
 - Հ ու շ ար ձ ան ն եր ի պ ա հ պ ան ու թ յ ան վ ար չ ու թ յ ու ն
- Ա ն շ ար ժ գ ու յ ք ի կ ա դ ա ս տր ի պ ե տ ակ ան կ ո մ ի տ ե

Տեղակալան կամ ավարման մարմինները

- Գեղարքունիքի, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզի կադաստրի տեղակալ գրասենյակները,
- Գեղարքունիքի, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզի բնապահպանակալ վարչությունները,
- Գեղարքունիքի, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզի հնուշարձանների պահպանման վարչությունները,
- Սևանի ազգային պարկի ՊՈԱԿ-ը □

Համալսարաններ/հետազոտակալների ֆուտիտուտները

- Հայաստանի ամերիկյան համալսարան (ՀԱՀ), ՀԱՀ բնապահպանություն Ակոնայան կենտրոն,
- ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիա, Հնագիտություն և էթնոգրաֆիայի ինստիտուտ □

Հասարակակալ ազմակերպությունները

- Վայրի բնություն համաշխարհային հիմնադրամի հայաստանյան ներկայացուցչություն,
- Կանանց ռեսուրսներ կենտրոն,
- Բարձրագույն կրթություն և արհեստագիտություն □

Տարածաշրջանային բնապահպանակալ կենտրոնի 2007թ.-ի տարածաշրջանային հաշվետվությունները արանձնացվել են նաև հետևյալ ՀԿ-ը.

- **Գեղարքունիքի մարզ`**
 - Գեղարքունիքի մարզի ազգային փոքրամասնություններ և կանանց «Բարեկամություն» խորհուրդ ՀԿ,
 - Մարտունի կանանց հանրային խորհուրդ,
 - Հայաստանյան Կարմիր խաչի Գեղարքունիքի տարածքային մասնաճյուղ,
 - Մարդկային և բնապահպանակալ դատապաշտպանություն/իրավակալ խորհրդատվություն «Երկիր մոլորակ» ՀԿ,
 - Մարտունու «Տաթև» ՀԿ,
 - «Կապույտ սաչյա Սևան» ՀԿ,
 - «Արեգունի» ՀԿ,
 - «Գեղամա» երիտասարդների տարածքային ասոցիացիա ՀԿ □
- **Վայոց Ձորի մարզ`**
 - Վայոց Ձորի մարզի կանանց տարածքային խորհուրդ, Եղեգնաձոր,
 - Բուսաբուծություն և անասնապահություն գյուղատնտեսական համակարգեր,
 - Հասարակակալ գարգացման օժանդակություն Հրաչյա Մկրտչյանի «Շոդ» ՀԿ,
 - «Սպառնդներ 2 ահերի պաշտպանություն» կենտրոն,
 - Վայոց Ձորի մարզի երիտասարդակալ կենտրոն,

- Հայաստանի կանաչ ներքին մշտնջենական Վայքի մասնաճյուղ, քաղաք Վայք,
- «Առողջ ընտանիք» ՀԿ, գյուղ Շատիս

• **Սյունիքի մարզ`**

- «Պերաս» բնապահպանական ՀԿ,
- «Բնապահպան էկոլոգիաների ակումբ» բնապահպանական ՀԿ,
- «ԻՏԵԿ» ՀԿ,
- «ԳԵԱ» բնապահպանական ՀԿ,
- «ԼԱՍ» ՀԿ,
- «Էկոսիս» բնապահպանական ՀԿ,
- «Հազարամյակի գարգացման անցիկ ակումբն» հիմնադրամ

Վերոնշյալ պետական մարմիններին և հասարակական կազմակերպություններին ընտրված պատվիրակությունը կարող է հրավիրվել մասնակցելու ԲՄԱԳ/ՎՔՇ նախագծի քննարկումներին կամ հանրային քննարկումներին

3.2 Օրենսդրական դաշտ

Հայաստանում հասարակություն և պետության կարիքներին համարձակության ուղիով կարգավորում է ՀՀ Սահմանադրությամբ, «Հասարակություն և պետության կարիքներին համարձակության ուղիով մասին» ՀՀ օրենքով և այլ իրավական ակտերով։ Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի երրորդ կետի՝ պետական ուղիով հասարակություն և պետության կարիքներին համարձակության կատարվելի միայն բացառիկ՝ գերակա հանրային շահերի դեպքերում, օրենքով սահմանված կարգով, նախնական համարժեք փոխհատուցմամբ։ Հասարակություն և պետության շահի համարձակության ուղիով սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է։

Հասարակություն և պետության շահի համարձակության ուղիով սահմանադրական նախապայմաններն են.

- ա) Օտարումը պետք է կատարվի օրենքով սահմանված կարգով
- բ) Օտարված պետական ուղիով դիմաց համարժեք փոխհատուցում պետք է տրամադրվի նախապես

«Հասարակություն և պետության շահի համարձակության ուղիով մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է հասարակություն և պետության կարիքներին համարձակության ուղիով հիմքը, կարգը, օտարվող պետական ուղիով դիմաց փոխհատուցման տրաման կարգը, բացառիկ՝ գերակա հանրային շահի հասկացություն և դրանք ներառող կարգը։ Սույն օրենքի գործողությունը տարածվում է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, ինչպես նաև համայնքներին (այսուհետ՝ պետական ակտեր) պետական ուղիով իրավունքով պատկանող և Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող կամ Հայաստանի Հանրապետությունում օրենքով սահմանված կարգով պետական գրանցում ստացած կամ հաշվառված պետական ուղիով իրավունքի բռնարկ օբյեկտներին (անշարժ կամ շարժական գույք, գույքային իրավունքներ, արժեթղթեր և այլն) վրա (այսուհետ՝

օտար վոդա սեփականություն) □ Սույն օրենքը չի տարածվում
նազմական կամ արտակարգ դրություն ժամանակ, արտակարգ
իրավիճակներին պայմաններում սեփականություն օտարման
հարաբերություններին վրա □

Գերակահանրային շահը կարող է հետապնդել հետևյալ նպատակները`
պետության պաշտպանություն, պետության ու հասարակության
անվտանգությունն ապահովումը; էներգետիկայի,
հեռահաղորդակցություն, ջրամատակարարման, ջրահեռացման,
ջերմամատակարարման, քաղաքային անվտանգության, ընդերքի հետախուզման,
ընդերքօգտագործման, տրանսպորտի, հաղորդակցություն ուղիներին
կամ բնակավայրերին էնթակառուցվածքներին գարգացման
բնագավառում համապետական կամ համայնքային կամ
միջհամայնքային կարևոր նշանակություն ունեցող ծրագրերին
իրականացման ապահովումը; շրջակա միջավայրի պահպանություն
ապահովումը □

ՀՀ հողային օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի համաձայն` պետության և
համայնքներին սեփականություն հանդիսացող հողերը կարող են
օտարվել էլեկտրական էներգիայի բաշխման լիցենզիա ունեցող
անձանց էլեկտրական էներգիայի բաշխման կամ մատակարարման
համակարգերին նախագծով նախատեսված շենքերին, շինություններին
կամ այլ օժանդակ կառույցներին կառուցման համար հողամասերին
տրամադրման դեպքում: Հողերը կարող են օտարվել ԲԷՑ-ին միայն
համայնքի կողմից դրա կատեգորիան էներգետիկայի, տրանսպորտի,
կապի, կոմունալ էնթակառուցվածքներին օբյեկտներին կատեգորիա
փոխելուց հետո: Այդ դեպքում հողերը կօտարվեն էներգետիկայի,
տրանսպորտի, կապի, կոմունալ էնթակառուցվածքներին օբյեկտներին
կատեգորիայի հողերին կադաստրային արժեքով:

«Անշարժ գույքի գնահատման գործունեություն մասին» ՀՀ օրենքն
ընդունվել է 2005թ.-ին □ Սույն օրենքը սահմանում է անշարժ
գույքի գնահատման գործունեություն իրականացման հիմունքները
և կանոնակարգում անշարժ գույքի գնահատման գործունեություն
հետ կապված հարաբերությունները □ Օրենքի 6-րդ հոդվածը
սահմանում է անշարժ գույքի գնահատման օբյեկտները □

Համաձայն օրենքի 8-րդ հոդվածի` հետևյալ դեպքերը հանդիսանում
են անշարժ գույքի գնահատման պարտադիր դեպքեր`

- ա) Պետական կամ համայնքային սեփականություն հանդիսացող
անշարժ գույքի օտարման դեպքերում, բացառությամբ պետական
գույքի մասնավորեցման և պետական կամ համայնքային հողերի
օտարման դեպքերի □
- բ) Անշարժ գույքի պետության կամ համայնքների կարիքներին համար
ձեռք բերելու դեպքերում □
- գ) Անշարժ գույքն իրավաբանական անձի կանոնադրական կապիտալում
կամ հիմնադրամներում ներդնելու դեպքերում □
- դ) Անշարժ գույքի բնագանձման հետևանքով իրացման դեպքերում □

ե) Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված այլ դեպքերում □

Անշարժ գույքի գնահատման գործունեությունն էթակա է լիցենզավորման (հոդված 9) □ Անշարժ գույքի գնահատման գործունեությունն իրականացվում է իրաբանական և ֆիզիկական անձանց կողմից՝ ըստ ՀՀ «Լիցենզավորման մասին» օրենքի պահանջներին անշարժ գույքի գնահատման լիցենզիա ստանալուց հետո □

3.3 ՀՀ օրենսդրության և Համաշխարհային բանկի պարտադրված վերաբերակցման քաղաքականության համեմատություն

	ՀՀ օրենքներ և իրավական ակտեր	Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12
Հողի սեփականատերեր	Հողի փոխհատուցում տրվում է միայն հողին կատարված օրինական իրավունքներ ունեցողներին	Խորհուրդ է տալիս կիրառել հողը մեկ այլ հողով փոխհատուցման տարբերակը □ Բոլոր մյուս ակտիվներին փոխհատուցումը կատարվում է փոխարինման արժեքով
Հողօգտագործողներ	Հողի փոխհատուցում տրվում է միայն գրանցված հողօգտագործողներին	Հողին կատարված իրավունքներին բացակայությունը փոխհատուցման տրամադրման արգելք է □ Հողին կատարված իրավունք չունեցող օգտագործողներին ունյնպես փոխհատուցվում են՝ անկախ հողի օգտագործման իրավական կարգավիճակից :
Հողօգտագործողներ	Բերքի կորուստի փոխհատուցում տրամադրվում է միայն գրանցված օգտագործողներին (սեփականատերեր և վարձակալներ)	Բոլոր հողօգտագործողները (օրինական կամ անօրինական) իրավունք ունեն փոխհատուցում ստանալ կորցված բերքի դիմաց, կարող են փոխհատուցվել այլ հողակտրոնի էկամուտը պետք է վերականգնվի առնվազն մինչ օրագրի սկզբը եղած մակարդակը

	ՀՀ օրենքներ և իրավական ակտեր	Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12
Տներ և այլ շինություններ	Ծրագրի կողմից տներին/շինություններին հասցված վնասը փոխատու ցվում է, բացառությամբ չգրանցված առևտրային նշանակություն չի նույն ժամանակահատվածի	Համաշխարհային բանկի քաղաքականությունը փոխատու ցում է նախատեսում նաև առևտրային նշանակություն չգրանցված շինությունների համար
Հողի գնահատում	Հողի արժեքը գնահատվում է րատգործող շուկայական գների գումարած 15% գնահատված արժեքից	Հողի արժեքը որոշվում է րատգործող շուկայական գների/փոխարինման արժեքի
Հանրային քննարկումներ և տեղեկատվություն հրատարակում	Ազդեցություն քանակական գնահատման, ազդեցություն տնտեսական ծախսերի, փոխատու ցման և տացման իրավունքի, փոխատու ցման գումարի և ֆինանսական օժանդակություն մասին տեղեկատվությունը ծրագրի ազդեցությունը կրողներին տրամադրվում է մինչև գերակահանրային շահ ճանաչելու/նախնական ուսումնասիրություն մասին ՀՀ կառավարության որոշմամբ և անվճար ժամկետով	Հանրային քննարկումները և տեղեկատվությունը հրատարակումն (ՀՔՏՀ) իրականացվում է ազդակիր անձանց մասնակցությամբ. ՀՔՏՀ-ի պլանը պետք է պատրաստվի ՎԳՊ-ի հետ միասին:
Եկամուտներին մակարդակի վերականգնում	Ոչ մի դրույթ չի պարունակում եկամուտներին/դրանց աղբյուրներին վերականգնման, ծրագրից խիստ տուժածներին և խոցելի խմբերին օգնություն տրամադրման կամ տեղահանման ծախսերի փոխատու ցման մասին	Համաշխարհային բանկը պահանջում է եկամուտներին մակարդակի վերականգնում, շոշափելի կորուստներին և տեղահանման ծախսերի փոխատու ցում
Օտարման շերտում հողի արժեքի կորուստ	Փոխատու ցումն ախտահարված չէ էլեկտրահաղորդման արտերին երթևեկում գտնվող հողի արժեքի կորուստի համար (օրինակ՝ շինարարություն և արավոր չէ)	Նույնը

3.4 Բացերի վերլուծություն

ՀՀ օրենսդրական դաշտի և ԳՔ 4.12-ի հիմնական տարբերությունն այն է, որ ՀՀ օրենսդրությունը փոխատու ցումն ախտահարում է հողի և շինություններին գրանցված սեփականության իրավունքներին առկայություն դեպքում, իսկ ըստ Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի՝

փոխհատուցում պետք է տրամադրվի նույնիսկ գրանված իրավունքներին բացակայություն դեպքում Սույն ծրագրի համար կիրառվում է Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ը

Խնդիրներ են առաջանում նաև իրականացման և մոնիտորինգի մասով, քանի որ ՀՀ օրենսդրությունն այս առումով զերծ է հստակությունից և երկիմաստ է Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի կիրառվումը զգալիորեն տարբերվում է ՀՀ օրենքի կիրառվումից Այդ տարբերությունը նվազեցնելու համար առաջարկվում է ՎԳԾ պատրաստման համար միջազգային խորհրդատու վարձել, օժանդակել հանրային քննարկումներին, ուսուցողական դասընթացներ կազմակերպել բնապահպանական և սոցիալական անձնակազմի համար և իրականացնել մոնիտորինգ

4. Փոխհատուցման տրամադրման չափանիշները

4.1 Փոխհատուցման իրավունք

Ծրագրի շրջանակում փոխհատուցման կամ տեղահանման փոխհատուցման իրավունք ունեն հետևյալ խմբերը.

- (ա) Ծրագրի ազդեցության այն բոլոր կրողները, որոնք կորցնում են իրենց հողակտրները, որոնց նկատմամբ իրավունքները օրինական գրանցված են, գրանցված չեն, կարող են օրինական գրանցվել կամ հողակտրները օրինական կարգավիճակ չունեն
- (բ) Հողակտրները զբաղեցնողները կամ բնավարձակալները
- (գ) Հողի վրա գտնվող շինությունների, բերքի, բուսականության կամ այլ օբյեկտների սեփականատերերը և
- (դ) Ծրագրի ազդեցության այն կրողները, որոնք կորցնում են իրենց բիզնեսը, եկամուտները և աշխատավարձները

Փոխհատուցման ստացման իրավունքը սահմանափակվում է վերջնաժամկետով, որը մարդահամարի և վնասների ցուցակի կազմման մեկնարկման ամսաթիվն է Սահմանված վերջնաժամկետից հետո նոր բնակեցում հաստատողները, ակտիվները քարելավողները և նոր գործունեություն մեկնարկողները փոխհատուցում չեն ստանա

Ծրագրի ազդեցության կրողներին ծրագրի մեկնարկից առաջ նախնական ծանուցման միջոցով բավարար ժամանակ կտրամադրվի զբաղեցրած տարածքների ազատման համար Ծրագրի ազդեցության կրողներին նաև կցուցաբերվի կառույցների ապամոնտաժման օժանդակություն Բացասական ազդեցություններ առաջացնող կողմն է վճարում ակտիվների ապամոնտաժման ծախսերը, ներառյալ շարժական գույքի Ապամոնտաժված կառույցները և նյութերը չեն բռնագրավվի և դրանց դիմաց ոչ մի տույժ, տուգանք կամ այլ պատժամիջոց չի կիրառվի

Ծրագրի ազդեցության այն կրողները, որոնք տեղահանվում են, կատանան նոր հողակտրներ, հողի նկատմամբ իրավունքների գրանցման օժանդակություն և նոր տների կառուցման օգնություն □
Ծրագրի ազդեցության կրողները կմասնակցեն իրենց տեղահանմանը վերաբերող բոլոր որոշումների կայացմանը և կունենան ընտրություն հնարավորություն □ Կտրամադրվի կյանքի պայմանների բարելավման փոխատուցում, որպեսզի ծրագրի ազդեցության կրողները կենսամակարդակը վերականգնվի մինչև ծրագրի սկիզբը եղած մակարդակի և հնարավոր լինի խուսափել խոցելի սոցիալական վիճակից □

4.2 Փոխատուցման իրավունքի շրջանակը

Ծրագրի ազդեցության հետևանքով հողակտրներին, տներին և այլ շինություններին, ինչպես նաև եկամտից զրկված անձանց համար կատանվի հատակ շրջանակ, որը կնախատեսի փոխատուցում հողի մշտական/ժամանակավոր կորստի, շինությունների կորստի, բերքի և ծառերի կորստի, տեղահանման, ձեռնարկատիրական գործունեության դադարեցումից առաջացած վնասի փոխատուցում՝ հաշվարկված հիմնվելով հարկային հաշվետվություններին վրա կամ միանվագ փոխատուցման տրամադրում □ Սույն փաստաթղթում ներկայացված փոխատուցման շրջանակը հիմնված է տրանսպորտային ոլորտի ծրագրերի (օրինակ՝ ՀՀ Տրանսպորտի և կապի նախարարություն/ՁԱԲ, 2010թ. դեկտեմբեր) համանման փաստաթղթերի վրա, քանի որ բարձրավորտ հաղորդման գծերի վերականգնման կամ վերանորոգման ծրագրերի մասով վերջին տարիներին նմանատիպ փաստաթղթեր չեն պատրաստվել □

ԱԿԱ-երը կարող են դասվել ստորև նշված խմբերից որևէ մեկին՝

Ա) Օրինակն առնուհանդերձ անձինք, ովքեր հողի նկատմամբ ունեն ֆորմալ իրավունք (ներառյալ նախադեպային և ավանդակային իրավունքները, որոնք ճանաչվում են երկրի օրենսդրությամբ)։

Բ) Օրինակն առնուհանդերձ անձինք, ովքեր մարդահամարի մեկնարկի պահին հողի նկատմամբ ֆորմալ իրավունք չունեն, սակայն ունեն հողի կամ ակտիվի նկատմամբ ՀՀ օրենսդրությամբ ճանաչելի պահանջներ կամ այնպիսի պահանջներ, որոնք դառնում են ճանաչելի ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցման գործողություններին արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ իրավական միջոցառումների իրականացման դեպքում և, որոնք բխում են օրենսդրությունից և ավանդակային օգտագործումից։

Գ) Օրինակն առնուհանդերձ անձինք, ովքեր իրենց կողմից գավթած հողի նկատմամբ չունեն ճանաչելի իրավունք կամ պահանջ։

4.2.1. Հող

Փոխատուցման շրջանակի մանրամասները ներկայացված են ստորև։

- Գյուղատնտեսական նշանակություն հողերի առնուհանդերձ տրամադրվելու է (i) դրամական փոխատուցում հողակտրի շուկայական կամ կադաստրային (որը որևէ մեծ է) արժեքի

չ ափով գումարած 15 տոկոս հավելավճար □ Այն դեպքերում, երբ գոյություն ունի հողերի առքուվաճառքի ակտիվ շուկա, ապա դրամական փոխատուցումը հաշվարկվում է նույն համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող և նույն արժեքով/արտադրողականության մասնատիպ հողակտրի արժեքի հիման վրա, որն ընդունելի է ԱԿԱ-ի համար գումարած 15 տոկոս հավելավճար, կամ (ii) նույն համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող և նույն արժեքով/արտադրողականության մասնատիպ հողակտր, որն ընդունելի է ԱԿԱ-ի համար □ Այն հողակտրները, որոնք ծրագրի անուղղակի ազդեցության հետևանքով կդառնան անհասանելի կամ մշակման և այլ օգտագործման համար անպիտան, կներառվեն ազդեցության ենթարկված հողակտրների մեջ □ Երբ ԱԿԱ-ի (սեփականատերեր, վարձակալներ, բնավարձակալներ) հողակտրի ավելի քան 10 տոկոսը տուժում է, ապա ծրագրի ԱԿԱ-ն կստանա ստորև նշված գալի վնասների նպաստը (տես 24-րդ էջը): Փոխատուցումը չի նվազեցվի գործարքի և գրանցման ծախսերով:

- Ոչ գյուղատնտեսական նշանակության հողերի սեփականատերերը կստանան` (i) դրամական փոխատուցում հողակտրի շուկայական արժեքի չափով գումարած 15 տոկոս հավելավճար □ (ii) Այն դեպքերում, երբ գոյություն ունի հողերի առքուվաճառքի ակտիվ շուկա, ապա` տեղափոխման հող` նույն համայնքի վարչական սահմաններում և նույն արժեքով/արտադրողականության, որն ընդունելի է ԱԿԱ-ի համար կամ դրամական փոխատուցում տեղափոխման հողի արժեքի չափով գումարած 15 տոկոս հավելավճար: Այն հողակտրները, որոնք ծրագրի անուղղակի ազդեցության հետևանքով կդառնան անհասանելի կամ մշակման և այլ օգտագործման համար անպիտան, կներառվեն ծրագրից տուժած հողակտրների մեջ □ Հողերը որոնք նախատեսված են գյուղի հետագա զարգացման համար, ինչպես նաև բնակավայրային հողերը հնարավորինս կշրջանցվեն և կփոխատուցվեն համապատասխան գումարով: Փոխատուցումը չի նվազեցվի գործարքի և գրանցման ծախսերով:
- Օրինականացման ենթակա ԱԿԱ-երը կգրանցվեն որպես օրինական վարձակալ /սեփականատեր և կփոխատուցվեն որպես օրինական վարձակալ /սեփականատեր:
- Օրինականացման ոչ ենթակա ԱԿԱ-երը կստանան դրամական փոխատուցում տուժած հողակտրի շուկայական կամ կադաստրային արժեքի (որը ավելի բարձր է) չափով, որը կհաշվարկվի ըստ հողակտրի օգտագործման տևողության հետևյալ կերպ` 1) < 1 տարի` հողի արժեքի 5 %-ը; 2) < 15 տարի` հողի արժեքի 14 %-ը; 3) < 25 տարի` հողի արժեքի 20 %-ը; 4) 25 տարի և ավելի` հողի արժեքի 25 %-ը □
- Վարձակալները կստանան սեփականության իրավունք և կփոխատուցվեն որպես սեփականատերեր կամ վարձակալության կստանան նոր հողակտր □ Եթե դա հնարավոր չէ (եթե ՀՀ օրենսդրության համաձայն վարձակալը չի կարող ստանալ սեփականության իրավունք կամ նա հրաժարվում է սեփականաշնորհելուց ու նոր վարձակալություն ստանալուց և նախընտրում է ստանալ փոխատուցումը), ապա նրանք կստանան

դրամական փոխհատուցում տուժած հողակտրի շուկայական կամ կադաստրային արժեքի չափով գումարած 15% հավելավճար՝ կախված վարձակալության ժամկետի ավարտին մնացած ժամանակից □ Վերոնշյալ հավելավճարը կհաշվարկվի հետևյալ կերպ՝ 1) < 1 տարի՝ հողի արժեքի 5%-ը 2) < 15 տարի՝ հողի արժեքի 14%-ը; 3) < 25 տարի՝ հողի արժեքի 20%-ը; 4) 25 տարի և ավելի՝ հողի արժեքի 25%-ը.

4.2.2 Պետական և համայնքային հողեր

- Պետության և համայնքների սեփականություն հանդիսացող հողերը կօտարվեն համաձայն ՀՀ հողային օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 7-րդ կետի 1-ին ենթակետի և միայն կատեգորիան էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների կատեգորիա փոխվելուց հետո: Հողերը կօտարվեն համաձայն ՀՀ հողային օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների կատեգորիայի հողերի կադաստրային գնով: Կատեգորիայի փոփոխության հետ կապված ծախսերը կվճարի ԲԷՑ-ը:

4.2.3 Շինություններ

- Բնակելի շինությունների մասով փոխհատուցում կտրամադրվի ծրագրի ազդեցության բոլոր կրողներին՝ անկախ շինության գրանցման կարգավիճակից □ Փոխհատուցում կտրամադրվի դրամական տեսքով՝ հաշվարկված որպես շինության փոխարինման արժեք գումարած 15% հավելավճար □ Փոխհատուցման գումարից չեն նվազեցվի կուտակված ամորտիզացիան, գործարքային ու գրանցման ծախսերը և մնացորդային արժեքը □ Շինության վրա մասնակի ազդեցության և սեփականատիրոջ կողմից վերաբնակեցումից հրաժարվելու դեպքում, փոխհատուցումը կհաշվարկվի շինությանը հասցված վնասի և այն մինչ ծրագրի իրականացման սկիզբը ունեցած վիճակին հասցնելու համար անհրաժեշտ ծախսերի չափով □ Վերաբնակեցված վարձակալները կստանան վերաբնակեցման նպաստ և զգալի վնասի տպաստ (տես ստորև ներկայացված պարբերությունը):
- Ոչ բնակելի շինություններ համար գործում է փոխհատուցման նույն սկզբունքը, ինչպես որ բնակելիի □ Փոխհատուցում կարող են ստանալ միայն ծրագրի ազդեցության այն կրողները, որոնք օրենքով սահմանված կարգով գրանցել են իրենց սեփականությունը □ Ծրագրի ազդեցության այն կրողները, որոնց գույքը օրինական գրանցված չէ, կարող են փոխհատուցում ստանալ միայն դրա գրանցումից հետո □ Իրենց շինություններն օրինականացնելու համար ծրագրի ազդեցության կրողները պետք է կատարեն գույքի պետական գրանցման հետ կապված վճարումները: Խոցելի տնտեսությունները շինությունների օրինականացման համար կստանան աջակցություն՝ օրինականացման հետ կապված բոլոր վճարումները կկատարվեն Ծրագրի կողմից: Վերաբնակեցված վարձակալները կստանան վերաբնակեցման և զգալի ազդեցության նպաստ:

4.2.4 Այլ փոխհատուցումներ և նպաստներ

- **Բերք** □ Կորցված բերքի դիմաց դրամական փոխհատուցումը հաշվարկվում է որպես մեկ տարվա համախառն բերքի շուկայական արժեք □ Բերքի դիմաց փոխհատուցումը վճարվում է ինչպես հողի վարձակալներին, այնպես էլ սեփականատերերին՝ հաշվի առնելով երկուսի միջև բնավարձակալության գործող պայմանագիրը □
- **Ծառեր** □ Դրամական փոխհատուցում շուկայական գներով՝ կախված ծառերի տեսակից, տարիքից և բերքատվությունից □ Այլ ընդունելի վայրում երկուսն զամ ավելի մեծ թվով տնկիներին տնկում □
- **Ձեռնարկատիրական գործունեություն** □ Ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու հնարավորության մշտական կորստի դեպքում կտրամադրվի 1 տարվա գուտեկամտի չափով դրամական փոխհատուցում, որը կհաշվարկվի հարկային հաշվետվություններին հիման վրա □ Ձեռնարկատիրական գործունեության ժամանակավոր դադարեցման դիմաց տրվող փոխհատուցումը կհաշվարկվի որպես ամսական եկամտի (ըստ հարկային հաշվետվություններին) և գործունեության դադարեցման ընդհանուր տևողության արտադրյալ □ Հարկային հաշվետվություններին բացակայության դեպքում, ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնողներին դրամական փոխհատուցումը կհաշվարկվի վերը նկարագրված եղանակով, սակայն հիմք ընդունելով նվազագույն չհարկվող աշխատավարձը (նվազագույն աշխատավարձը) □
- **Մշտական վարձու աշխատողներ** □ Դրամական փոխհատուցում կորցված աշխատավարձի չափով առավելագույնը վեց ամսով ձեռնարկատիրական գործունեության դադարեցման դեպքում □
- **Վերաբնակեցման նպաստ** □ Ծրագրի ազդեցության այն կրողները, որոնք պարտավորված վերաբնակեցվում են (ներառյալ վարձակալները), կստանան տրանսպորտային ծախսերի և մեկամսվա ապրուստի համար բավարար վերաբնակեցման սուբսիդիաներ □
- **Համայնքային շինություններ և հանրային ծառայություններ** □ Ամբողջությամբ կփոխարինվեն կամ կվերականգնվեն, որպեսզի լիարժեք կատարեն մինչև ծրագրի սկիզբին իրենց կատարած գործառնությունները □
- **Զգալի վնասների նպաստ** □ Այն ԱԿԱ-երը, ովքեր կորցրել են գյուղատնտեսական հողի ավելի քան 10 տոկոսը կստանան զգալի վնասների նպաստ գյուղատնտեսական եկամտի կորստի համար, որը հավասար է կորցված հողի տարեկան բերքի շուկայական արժեքին, իսկ վերաբնակեցված տնային տնտեսություններին (ներառյալ վերաբնակեցված վարձակալները) կստանան զգալի վնասների նպաստ, որը հավասար է նվազագույն աշխատավարձի՝ 50000 ՀՀ դրամ (ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված) վեց ապառիկին :
- **ԱԿԱ-երը կստանան հետևյալ դրամական աջակցությունը՝**

Լի ազդեցություն (ՀՀ-ից կամ ՌԴ-ից) հետևյալ անձանց/վճարումներ
 Անձնագրի վերականգնման հետևյալ անձանց/վճարումներ
 Ժամանակաշրջանի իրավունքի ճանաչման հետևյալ անձանց
 Ժամանակաշրջանի վճարումները, որոնք կապված են հողի
 ձեռք բերման հետևյալ վճարվելն Օրագրի կողմից, որպես
 փոխհատուցման մաս:

- Վերականգնման նպատակով Սոցիալապես խոցելի խմբերին
 կտրամադրվի վերականգնման նպատակով, որը հավասար է նվազագույն
 աշխատավարձի՝ 50000 ՀՀ դրամ (ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված)
 վեցապատիկին և նախապատվություն ձրագրի իրականացման հետևյալ
 անձանց թափուր աշխատատեղերի համարման ժամանակ

Խոցելի խմբերի ներկայացուցիչներ համարվում են.

- (i) Աղքատ տնտեսությունները, որոնք գրանցված են ՀՀ ԱՍՀՆ
 Ընտանեկան Նպաստներին Համակարգում և ստանում են
 համապատասխան դրամական նպատակով սահմանված ՀՀ
 օրենսդրությամբ:
- (ii) Միայնակ, այրի կամ ընտանիքի կերակրողին կորցրած կանանցից
 բաղկացած տնտեսությունները, որտեղ բացի թոշակառուից, ՀՀ
 զինված ուժերում ծառայողից, 1-ին և 2-րդ կարգի հաշմանդամից
 կամ մինչև 23 տարեկան առկա համակարգում սովորող ուսանողից
 բացի ուրիշ աշխատող անձ չկա:
- (iii) Թոշակառուներին, տարեցներին բաղկացած
 տնտեսությունները, որտեղ թոշակառուից, ՀՀ զինված ուժերում
 ծառայողից, 1-ին և 2-րդ կարգի հաշմանդամից կամ մինչև 23
 տարեկան առկա համակարգում սովորող ուսանողից բացի ուրիշ
 աշխատող անձ չկա:

Աղքատության շեմից ցածր գտնվող տնտեսություններին
փոխհատուցում.

Եթե ձրագրի նկարագրության փուլում, ՕԻՍ (Օրագրերի
 Իրականացման Ստորաբաժանում) խորհրդատվական
 ընկերությունները հայտնաբերեն, որ ազդեցությանը ենթարկված
 տնտեսություններն աղքատ է, բաց դեռ ընդգրկված չէ Ընտանեկան
 Նպաստներին Համակարգում, հետևաբար ՕԻՍ պետք է տեղեկացնի ՀՀ
 ԱՍՑՆ-ին և համապատասխան պետական սոցիալական
 ծառայություններին՝ տվյալ տնտեսություններին Ընտանեկան
 Նպաստներին Համակարգում ընդգրկելու համար՝ համաձայն ՀՀ
 օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգի: Այդ
 տնտեսությունները կստանան փոխհատուցման դրամական
 աջակցություն միայն Ընտանեկան Նպաստներին Համակարգում
 ընդգրկվելուց հետո:
 Այդ տնտեսությունները կստանան փոխհատուցման դրամական
 աջակցություն միայն Ընտանեկան Նպաստներին Համակարգում
 գրանցվելուց հետո:
 (Աղբյուրը. ՀՀ ՏԿՆ / ԱԶԲ, դեկ. 2010)

Աղբյուրը՝ ՀՀ Տրանսպորտի և կապի նախարարություն / ԱԲ, 2010թ.-ի
 դեկտեմբեր

4.3 Ակտիվների գնահատման մեթոդները

Անշարժ գույքի գնահատման գործունեությունը լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակ է («Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդված)՝ Հետևաբար, անշարժ գույքի գնահատման գործունեությունն իրականացվում է իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց կողմից՝ ըստ ՀՀ Լիցենզավորման մասին օրենքի պահանջների անշարժ գույքի գնահատման լիցենզիայի ստացումից հետո ։

Անշարժ գույքի գնահատման պատվերի իրականացման իրավական հիմք է հանդիսանում անշարժ գույքի գնահատման սուբյեկտների միջև օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կնքված պայմանագիրը (սույն օրենքի 9-րդ հոդված)՝ Բացի այդ, նույն օրենքի 10-րդ հոդվածը թվարկում է այն պարտադիր տեղեկությունների ցանկը, որ վերոնշյալ պայմանագիրը պետք է պարունակի ։

Անշարժ գույքի գնահատումը կատարվում է ՀՀ Կառավարության կողմից հաստատված ստանդարտներին համապատասխան (7-րդ հոդված)՝ Գնահատման ստանդարտը պետք է պարունակի .

ա) անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքները, քանակական և որակական բնութագրերը ,

բ) անշարժ գույքի գնահատման մեթոդները ,

գ) անշարժ գույքի գնահատման արդյունքների ձևակերպման նկատմամբ պահանջները ,

դ) հղումներն այլ նորմատիվ իրավական ակտերին ,

ե) անշարժ գույքի գնահատողի վարքագծին ներկայացվող պահանջները ։

Հաշվի առնելով օրենքի վերոնշյալ դրույթը՝ ՀՀ Կառավարությունը 2006թ.-ի հունիսի 8-ի ընդունեց «Հայաստանի Հանրապետությունում անշարժ գույքի գնահատման ստանդարտներին սահմանման մասին» որոշումը, որով ՀՀ Էկոնոմիկայի և ֆինանսների նախարարությանը (այժմ՝ Էկոնոմիկայի նախարարություն) հանձնարարվեց 2006թ.-ի սեպտեմբերի 1-ից գործածության մեջ դնել Հայաստանի Հանրապետությունում անշարժ գույքի գնահատման չափանիշները ։

Անշարժ գույքի արժեքի գնահատումը կատարվելու է Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան՝

(ա) **Պարտադիր տեսակի հոդերը** կգնահատվեն շուկայական գներով՝ հիմնվելով ծրագրի ազդեցության գնահատմանը նախորդող տարվա բնագրում հոդի առքուվաճառքի գործարքների ուսումնասիրության վրա ։

- (բ) **Տները/շինությունները** կգնահատվեն փոխարինման արժեքով՝ հաշվի առնելով շինությունն տեսակը, նյութերի արժեքը, աջխատուժի, տրանսպորտային և այլ շինարարական ծախսերը Փոխհատուցման գումարից ամորտիզացիոն/գործարքային ծախսերը և ակտիվի մնացորդային արժեքը չեն նվազեցվի Եթե ծրագրի ազդեցություն կրողը չցանկանա տեղահանվել, ապա փոխհատուցում կտրամադրվի միայն շինությունը հասցված վնասի կամ վերանորոգման արժեքի չափով
- (գ) **Կորցված բերքը** մեկ տարվա փոխհատուցման դեպքում կգնահատվի գուտ շուկայական արժեքով հողակտորից վաճառքի ենթադրությունով Եթե ծրագրի ազդեցություն կրողն իրավունք ունի ստանալ մեկ տարվա բերքի արժեքից ավելի փոխհատուցում, ապա հաջորդ տարիներին փոխհատուցումը կկազմի տարեկան բերքի համախառն շուկայական արժեքը
- (դ) **Ծառերը** կգնահատվեն տարբեր մեթոդով կազմակերպված կախված նրանից դեկորատիվ են, թե բերքատու
1. Դեկորատիվ ծառերը կգնահատվեն՝ հաշվի առնելով տարիքային կատեգորիան (i. տնկի, ii. միջին տարիքի և iii. տարեց), փայտի արժեքը և ծավալը
 2. Մրգատու/բերքատու ծառերը կգնահատվեն՝ հաշվի առնելով տարիքը (i. տնկի, ii. միջին տարիքի և iii. բերքատու) ԱՃի 1-ին և 2-րդ փուլում գտնվող ծառերը կփոխհատուցվեն ներդրումային արժեքով ԱՃի 3-րդ փուլում գտնվող ծառերի փոխհատուցումը կհաշվարկվի որպես մեկ տարվա գուտ տեկամտի և նոր բերքատու ծառերի աճեցման համար անհրաժեշտ տարիներին արտադրյալ

Փոխհատուցման միավոր արժեքները գնահատվելու են հավատարմագրված անկախ գնահատողների կողմից՝ համաձայն հստակ և թափանցիկ մեթոդով կազմակերպված

Անշարժ գույքի գնահատումից հետո գնահատողը պատրաստում է անշարժ գույքի գնահատման հաշվետվություն (Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդված) Օրենքը ամրագրում է հաշվետվության պարտադիր բնույթը Օրինակ՝ ի հավելումն այլ տվյալների և տեղեկությունների, հաշվետվությունը պետք է պարունակի անշարժ գույքի գնահատման դասակարգման երեք մեթոդների կիրառման հղումները գնահատման ստանդարտներին, իսկ տվյալ անշարժ գույքի օբյեկտի գնահատման համար մեկ կամ երկու դասակարգման մեթոդների կիրառման անհնարինությունն դեպքում՝ դրանց հիմնավոր պատճառարանությունը Անշարժ գույքի գնահատման հաշվետվության նկատմամբ ընդհանուր պահանջները և սահմանված են անշարժ գույքի գնահատման ստանդարտներով

Հաշվետվության տվյալների, ինչպես նաև անշարժ գույքի շուկայական գնի արժանահավատության խնդիրները կարող են պարզաբանվել լիազոր մարմինն ուղղված անշարժ գույքի գնահատման գործունեության սուբյեկտներից յուրաքանչյուրին դիմումի հիման վրա կամ լիազոր մարմինն անառնությունով, իսկ դրանց վերաբերյալ վեճերի առկայությունն դեպքում՝ դատական կարգով

5. ՎԳԾ պատրաստում, վերանայում և հաստատում

Էլեկտրահաղորդման գծի նոր ծրագրի աշխատանքային նախագծերի պատրաստումից հետո, որը կներառի բոլոր գույքահաշվարկները և շրջանցումները, կարելի է սկսել ծրագրի ազդեցությանն ենթակամ արդյունավետության արդյունավետ, ներառյալ ազդեցությանն ենթակամ աշարժ գույքի նախնական կադաստրային ուսումնասիրություն և դրաստատարական տերիտորիա ու օգտագործման գրանցված իրավունք չունեցողներին գույքակազմում □ Վերոնշյալ ուսումնասիրությունից հետո Կառավարությունը սույն ծրագիրը հոչակում է որպես պետության գերակա շահ: Կառավարության որոշման ընդունումից հետո գլխավոր կապալառուի/ԲԷՑ-ի ընտրած խորհրդատուները սկսում են մանրամասն ուսումնասիրություն, որը ներառում է ծրագրի ազդեցությանն ենթակամ անձանց մարդահամար և կորուստներ մանրամասն գույքակազմում, որը սույն ակնարկում է հոչակտրներին և բոլոր մյուս ակտիվներին վրահնարավոր ազդեցությունները □

Դրանից հետո անկախ գնահատողն իրականացնում է ծրագրի ազդեցությանն ենթակամ բոլոր ակտիվներին գնահատում □ Սաթույլ կտա ստեղծել փոխհատուցումներին, վերաբնակեցման և կենսամակարդակի վերականգնման վճարներին բյուջե □ Սոցիալ-տնտեսական հարցում կանցկացվի ծրագրի ազդեցությանն ենթակամ անձանց կենսամակարդակի սոցիալ-տնտեսական կողմերը (օրինակ՝ եկամուտներին աղբյուրները, աղքատության մակարդակը, էթնիկ պատկանելիությունը, կրթությունը, առողջական վիճակը, ստատիստիկական իրավունքով պատկանող/վարձակալված կամ օգտագործվող հոչակտրները, տներին տնտեսական և արժեքը, և այլն) հասկանալու և կենսամակարդակի վերականգնման համար հատուկ փոխհատուցում պահանջող խոցելի խմբերի բացահայտման համար □ Այս հարցումներին տվյալներին հիման վրա կնախապատրաստվի Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագիր □ Ծրագրի ազդեցության կրողները պարբերաբար կստեղծվեն ծրագրի ընթացքի մասին և բողոքներին դիտարկման և բավարարման մեխանիզմի մասին, իսկ ՎԳԾ-ն շարունակաբար կվերանայվի □ ՎԳԾ-ն պետք է հաստատվի ծրագիրը ֆինանսավորող կառույցի կողմից □

Հողի նկատմամբ գրանցված իրավունքներ չունեցող անձանց իրավունքներին գրանցում

Գործնականում առանց գրանցված իրավունքներին հոչակտրները գրանցվածներին և օգտագործողներին իրավունքները կարող են օրինական կերպով գրանցվել, եթե դրանք չեն գտնվում «կարմիր գոտիներում» (հատուկ հանրային կամ պետական օգտագործման համար նախատեսված տարածքներ՝ ռազմական նշանակության, հիվանդանոցներին տարածքներ, դպրոցներին հատկացված տարածքներ և բնակության համար անպիտան տեղանքներ, ինչպիսիք են գետերի հունները, ռադիոակտիվ տարածքները և այլ վտանգավոր կամ էկոլոգիական առումով անբարենպաստ վայրերը (տես ՀՀ Հողային օրենսգրքի 60-րդ հոդվածը) □ Իրավունքներն օրինականացնելու նպատակով ծրագրի ազդեցությունը կրողները պետք է նախաձեռնեն օրինականացման գործընթաց՝ համաձայն համապատասխան վարչակազմի

կանոններին Ծրագրի բն իրականացնողը ծրագրի ազդեցությունը կրողներին կօժանդակի հողակտրոններին օրինականացման գործում

Կենսամակարդակի բարելավման միջոցառումներ

Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.01-ը և ԳՔ 4.02-ը խրախուսում է ծրագրի ազդեցության կրողներին կենսամակարդակի բարելավման լրացուցիչ միջոցառումներ վերջիններս կենսամակարդակը մինչև ծրագրի սկիզբը եղած մակարդակին հասցնելու և սոցիալական խոցելիությունը նվազեցնելու համար

- Փոխհատուցումներին կառավարման ինսյունդություններին և միկրովարկերին ծրագրի Այս ծրագրի ընթացքում կանգնի հաղթահարել դժվար տնտեսական պայմանները և կխթանի ներդրումային հնարավորություններին ստեղծումը, ինչը թույլ կտա ապահովել կենսամակարդակի կայուն աճ, այլ ոչ թե փոխհատուցված գումարներին օգտագործում կարճաժամկետ սպառման կարիքներին համար
- Պետք է դիտարկել սոցիալական ծառայություններին բարելավման և իրավական օժանդակություն հնարավորությունները, հատկապես այն տնային տնտեսություններին համար, որտեղ կանայք հանդիսանում են հիմնական եկամուտ վաստակողները
- Փոխհատուցվող գումարներին հաշվին կանանց համար լրացուցիչ ֆինանսական միջոցներ մատչելիություն և վերահսկողություն բարելավումը պետք է հանդիսանան կարևոր նպատակ

Պետք է դիտարկել ազգային կազմակերպություններին և միջազգային դոնորներին կողմից իրականացվող ծրագրերին հետ համակարգման հնարավորությունները սիներգիայի էֆեկտները մեծացնելու համար

6. Իրականացման գործընթաց

6.1 ՎԳԾ իրականացման գործընթաց

ՎԳԾ իրականացումը պետք է ավարտվի մինչև շինարարական աշխատանքներին սկիզբը Կարելի է տարբերակել հետևյալ չորս փուլերը.

1) ՎԳԾ պատրաստում

ՎԳԾ պատրաստումը սկսվում է ՎԳԾ իրականացման ինստիտուցիոնալ լուծումներին ապահովումից, ՎՔՇ առաջարկություններին վերանայումից և ՎԳԾ իրականացման համար ԲԷՑ-ին անհրաժեշտ օժանդակություն և նույնականացումից

2) ՎԳԾ պատրաստման աշխատանքներին եզրափակում

Այս փուլը պետք է իրականացվի աշխատանքային նախագծերի պատրաստմանը գույքահեռ Այն ներառում է ծրագրի ազդեցության կրողներին մարդասիրտ և վնասներին մանրամասն ցուցակագրում, ինչպես նաև կենսամակարդակը մինչև ծրագրի սկիզբն եղած մակարդակը վերականգնելու և սոցիալական խոցելիությունից խուսափելու միջոցառումներին մշակման համար անհրաժեշտ սոցիալ-տնտեսական հարցում

3) ՎԳԾ իրականացում

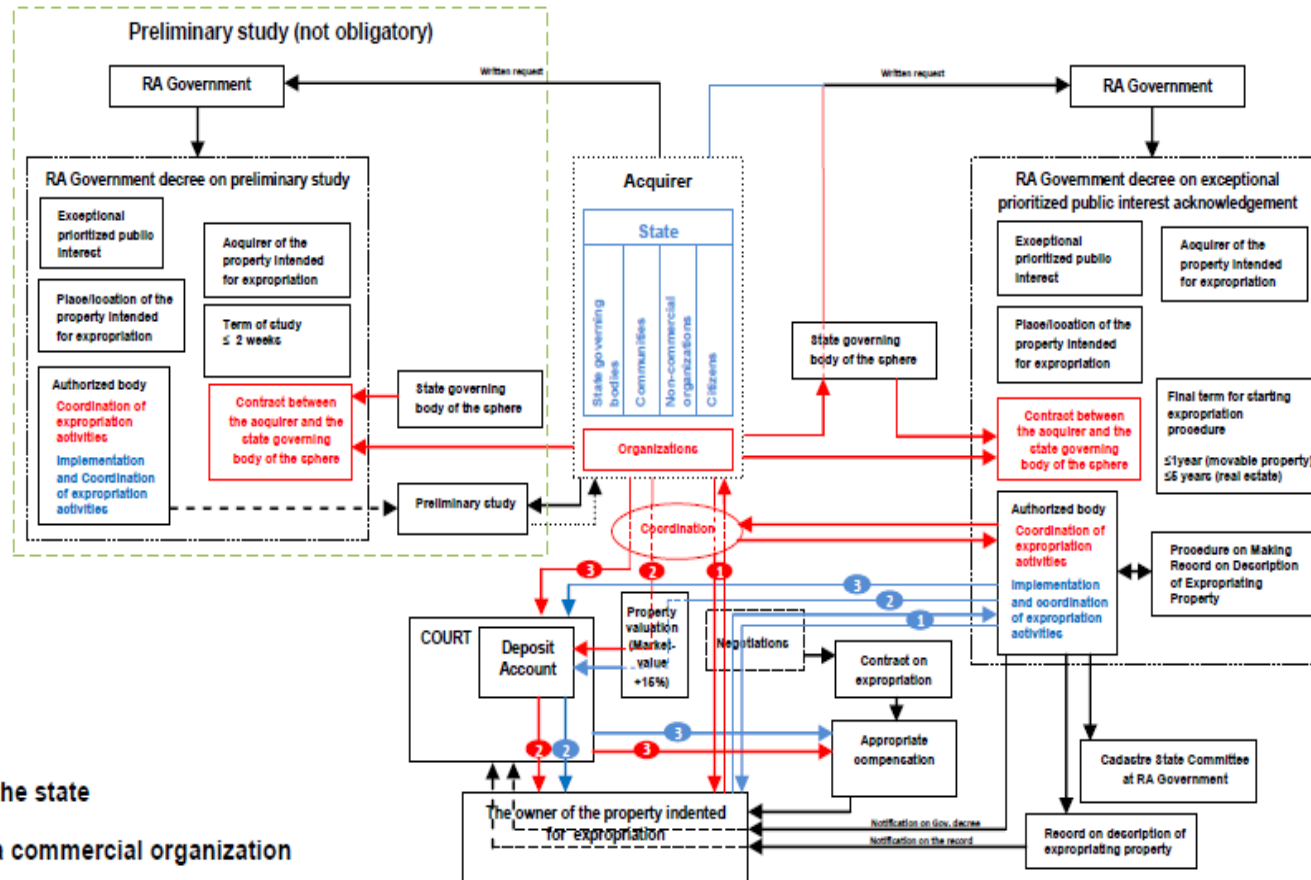
Այս փուլը կսկսվի ՎԳԾ հաստատումից հետո Ծրագրի ազդեցություն կրողների հետ քննարկումները կսկսվեն ծրագրի հենց այս փուլում Այս փուլը ներառում է հողի գնահատման և ձեռքբերման ընթացակարգեր, փոխհատուցումների արդյունավետ վճարում, կենսամակարդակի բարձրացման միջոցառումներ և վերաբնակեցման ընթացակարգ Այն ավարտվում է ծրագրի ազդեցություն բոլոր կրողների փոխհատուցման վճարումից հետո

4) Շինարարական աշխատանքների մեկնարկ

Շինարարական աշխատանքները կսկսվեն միայն ծրագրի ազդեցություն բոլոր կրողների փոխհատուցման վճարումից հետո կամ առնվազն, երբ փոխհատուցումների վճարման գործընթացն ինտենսիվորեն ընթանում է ՎԳԾ-ին համապատասխանումը ստուգելու համար անհրաժեշտ է անկախ մոնիտորինգ իրականացնել

Բողոքների դիտարկման և հասցեագրման, ինչպես նաև իրականացման մոնիտորինգի աշխատանքները կշարունակվեն նաև շինարարական աշխատանքների փուլում ծրագրի ազդեցություն կրողների պահանջներին առանց ուշացումների դիտարկումը և վերաբնակեցման ընթացակարգերի ճիշտ իրագործումն երաշխավորելու համար

ACTIONS UNDERTAKEN IN EXPROPRIATION OF PROPERTY FOR PUBLIC AND STATE PURPOSES

— The acquirer is the state
— The acquirer is a commercial organization

1 2 3 Each subsequent step is taken unless the previous step leads to property alienation
1 2 3 Each subsequent step is taken unless the previous step leads to property alienation

TERMS/TIMING OF ACTIONS UNDERTAKEN IN EXPROPRIATION OF PROPERTY FOR PUBLIC AND STATE PURPOSES

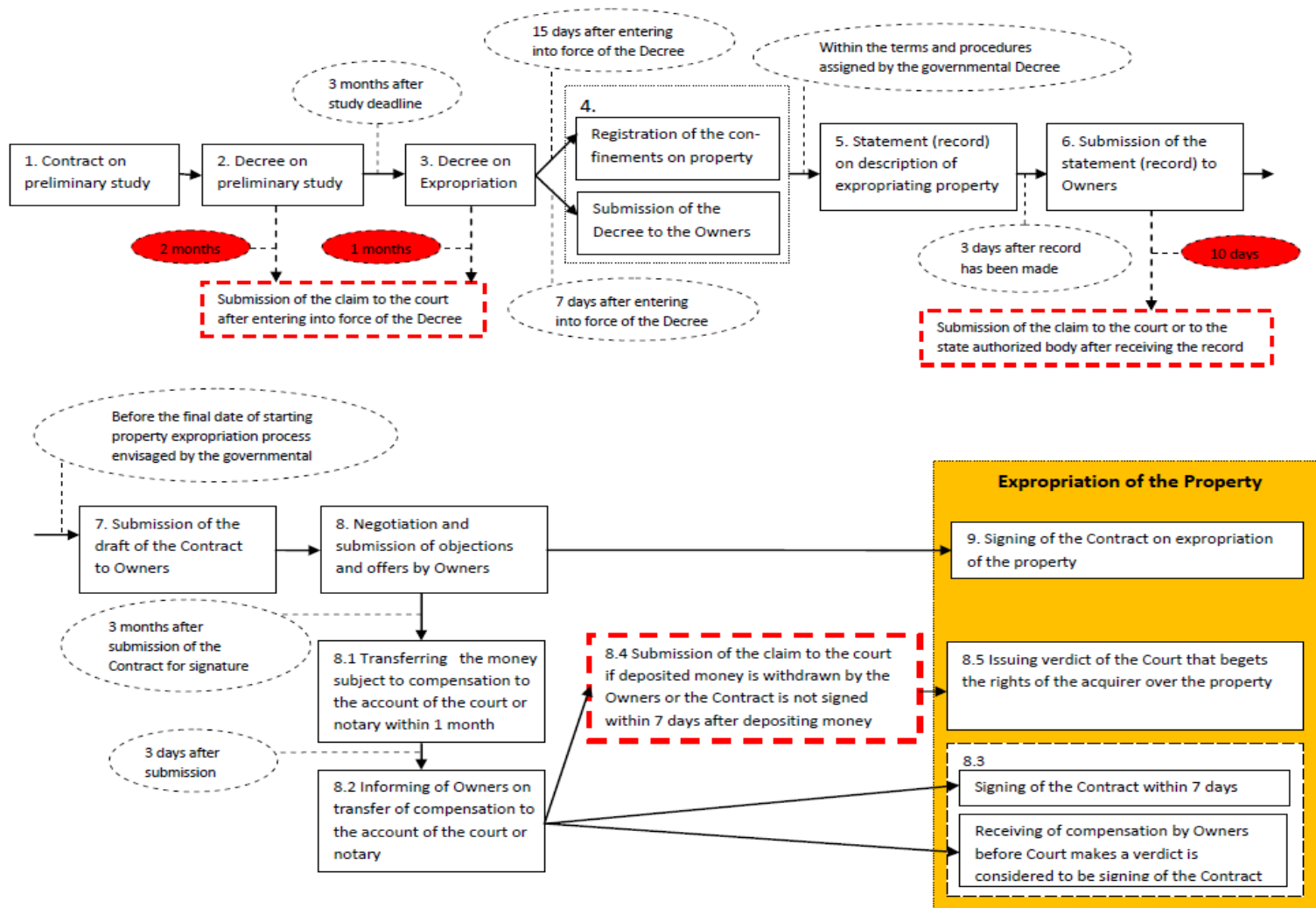

Figure 2.

Վերաբնակացման քաղաքականության միջոցառումները .

Քայլ	Գործողություն	Պատասխանատու
Ա)	Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագրի պատրաստում (ՎԳԾ)	
1	ԲՄԳԾ/ՎԲՇ գնահատում	Միջոցազային խորհրդատու
2	Աջ խառանքային նախագծերի եզրափակում	ԲԷՑ / Շինարարության կապալառու (ՇԿ)
3	Պատրաստել մարդահամարի և կրթության տնօրինման բաժնի գնացակարգման ձևերը	Միջոցազային խորհրդատու
4	Ձեռքբերել կադաստրային տեղեկատվությունը և հողակտրոնների քարտեզները	ԲԷՑ / ՇԿ
5	Տեղական իշխանություններին հետհամակարգում	ԲԷՑ
6	Հանրային քննարկումներ ծրագրի ազդեցությունը կրողներին հետ	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
7	Հավաստել հողի սեփականությունը և առանձնացնել գրանցված սեփականությունից չունեցողներին	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
8	Մարդահամարի արդյունքները ներառել ՎԳԾ մեջ	Միջոցազային խորհրդատու
9	ՎԳԾ-ն ներկայացնել ՀՀ Կառավարությանը	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
10	Հանրային քննարկումներ և համապատասխան փաստաթղթերի հրապարակում	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
Բ)	ՎԳԾ պատրաստման եզրափակում	
1	Ծրագրի ազդեցություններին ծրագրի ազդեցությունը կրողներին գնացակարգման աջ խառանքային նախագծերի վրա հիմնված վերանայում	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
2	Գումարներ վերանայում՝ հաշվի առնելով միավոր գներին փոփոխությունները	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
3	Սոցիալ-տնտեսական հարցում սոցիալական խոցելիությունը գնահատելու համար	ԲԷՑ / Միջոցազային խորհրդատու
4	Հնարավորությունները հողին նկատմամբ հրավորումներին օրինական գրանցում	ԲԷՑ
5	ՎԳԾ վերջնական տարբերակի	ԲԷՑ

Քայլ	Գործողություն	Պատասխանատու
	հրապարակում և հաստատում	
Գ)	ՎԳԾ իրականացում	
1	Հանրային քննարկումների ծրագրի ազդեցություն կրողների հետ	ԲԷՑ / Միջոցային խորհրդատու
2	Վերաբնակեցման/հողի ձեռքբերման ծանուցումների բաժանում	ԲԷՑ
3	Փոխհատուցման գումարների վճարում	ԲԷՑ/կուսակցության հետագայում
4	Շինարարական աշխատանքներ	ՇԿ
5	Սոցիալ-տնտեսական նուսումնասիրության վերսկսում	ԲԷՑ / Միջոցային խորհրդատու
Դ)	Շարունակական գործողություններ	
1	ՎԳԾ իրականացման մոնիտորինգ	HVEN / Int. Consultant
2	Բողոքների դիտարկման/բավարարման համակարգ, հայցադիմումներ	ԲԷՑ / ՇԿ / Դատարաններ
3	Արտաքին աուդիտ	ԲԷՑ / Միջոցային խորհրդատու

6.2 Բողոքների դիտարկման և բավարարման մեխանիզմ

Ծրագրի ազդեցություն այն կրողների համար, որոնք համաձայն չեն հողի կամ այլ ակտիվների դիմաց փոխհատուցման տրամադրման վերաբերյալ որոշումների, ընթացակարգերի կամ գործողությունների հետ, կուսակցության բողոքների դիտարկման և բավարարման մեխանիզմ Տարածայնություններ կարող են առաջանալ հանրային քննարկումների ընթացակարգի, ծանուցման կամ գնահատման վերաբերյալ

Հանրային քննարկումների, հարցումների և փոխհատուցման տրամադրման ժամանակ ծրագրի ազդեցություն կրողները պետք է բանավոր կամ գրավոր տեղեկացվեն իրենց իրավունքների և բողոքների ներկայացման ընթացակարգի մասին

Նախ և առաջ, փորձ կարվի տարածայնությունները հարթել համայնքային մակարդակում ոչ ֆորմալ միջնորդի կամ համայնքի ղեկավարություն մասնակցություն Եթե առաջարկվող լուծումները ծրագրի ազդեցություն կրողին չեն բավարարում, ապա գրավոր բողոք կարող են ներկայացվել լիազորմամբ/ԲԷՑ-ին ներքո պատասխանատու հանձնաժողովին Դրանից հետո հանձնաժողովը որոշում է բողոքը բավարարել կամ գործընդերկայացնել դատարան Հանձնաժողովը պետք է որոշում կայացնի 15 օրվա ընթացքում Եթե բողոքների

դիտարկման համակարգի որոշումը ծրագրի ազդեցություն կրողին չի բավարարում, ապա այն կարող է դիմել դատարան

Նշենք, որ բողոքների դիտարկման և բավարարման վերը նշված մեխանիզմը չի սահմանափակում քաղաքացիներին ամենակարգից դատարան դիմելու իրավունքը

Հարկավոր է հատուկ ուշադրություն դարձնել ծրագրի ազդեցություն այն կրողներին, որոնք բնակվում են հեռավոր գյուղերում կամ սոցիալապես խոցելի են, քանի որ նրանց տեսանկյունից բողոքների մեխանիզմները և իրավական ընթացակարգերի հետ առնչությունը կարող է այնքան էլ խոստումնալից չլինել Արդյունքում սոցիալապես ամենախոցելի խավերի բողոքները կարող է մնալ չհասցեագրված Այդ իսկ պատճառով, ցանկալի է, որ ծրագրի ընթացքում անկախ սոցիալական փորձագետը մոնիտորինգ իրականացնի և պարբերաբար շփվի ծրագրի ազդեցություն կրողներին հետ

6.3 Ինստիտուցիոնալ կարողություններ

Վերաբնակեցման գործիքների մշակման և իրականացման ԲԷՑ-ի կարողությունները սահմանափակ են Քանի որ ԲԷՑ-ը չունի սոցիալական/բնապահպանական բաժին և բարձրավճար գծերի կառուցման կամ վերականգնման և ենթակայանների վերականգնման փորձը բավարար չէ, ապա ՎԲՇ առաջարկություններին մոնիտորինգը և ՎԳԾ նախապատրաստումը (մարդահամար, կորուստների մանրամասն ցուցակագրում, սոցիալ-տեսական հարցում, հանրային քննարկումներ և փաստաթղթերի հրատարակում) պետք է իրականացնի միջազգային խորհրդատուներին

Մույն ծրագրի շրջանակում Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագրի պատրաստման պարտավորությունը կարող է դրվել գծի կառուցման գլխավոր կապալառուի վրա Գլխավոր կապալառուին պետք է ներգրավվի վերաբնակեցման միջազգային փորձագետներ վերաբնակեցման և կենսամակարդակի վերականգնման միջոցառումներին նախապատրաստման և իրականացման համար

6.4 Մոնիտորինգ

Մոնիտորինգի միջոցառումները նախատեսված են փոխհատուցման և վերաբնակեցման միջոցառումներին արդյունավետ և առանց ուշացումների իրականացումն ապահովելու համար

Քանի որ Խորհրդային Միության տարիներին հետո Հայաստանում գծերի վերականգնման և ենթակայանների հիմնանորոգման նմանատիպ բավարար փորձ գոյություն չունի, ապա փոխհատուցման և հնարավոր վերաբնակեցման գործողություններին իրականացումը համապատասխան ՀՀ օրենսդրության և միջազգային պաշտպանիչ մեխանիզմներին

համ ապատասխան իրականացնելու համար անհրաժեշտ է մանրակրկիտ մոնիտորինգ

Առկա են որոշ խնդիրներ ակտիվներին գնահատման մեխանիզմներին/լիցենզավորման գործընթացին, փոխհատուցման վճարներին ժամանակին տրամադրման և նախնական տեղեկատվություն սպասնովման, ծրագրի ազդեցություն կրողներին հանրային քննարկումներին և ներգրավվածություն մասով Գոյություն ունեցող օրենքներին կիրառելու մը համարվում է ամենամեծ բացը ազգային օրենսդրություն և միջազգային պաշտպանիչ մեխանիզմներին միջև Խնդիր է նաև հողին կատարմբ գրանցված իրավունքներ չունեցող հողատերերին կամ հողն օգտագործողներին փոխհատուցումը Այս դեպքում, պետք է կիրառվեն Համաշխարհային բանկի պաշտպանիչ մեխանիզմները և ծրագրի ազդեցություն բռնարկ կրողները պետք է ամբողջությամբ փոխհատուցվեն

ՀՀ օրենսդրությունը փոխհատուցումներին վճարման մոնիտորինգ չի նախատեսում Մոնիտորինգ իրականացվում է միայն այն բանից հետո, երբ ծրագրերի ազդեցություն կրողները ներկայացնում են բողոքներին և դատական հայցեր Միջազգային չափանիշներին բավարարելու համար առաջարկվում է իրականացնել փոխհատուցման ընթացակարգերին և վճարումներին մոնիտորինգ, որը պետք է անցկացվի տեղական պայմաններին ծանոթ անկախ միջազգային փորձագիտական թիմի կողմից

Մոնիտորինգի ընթացքում ծրագրի առաջընթացը պետք է դիտարկվի երեք փուլով.

1. Մինչ աշխատանքային և նախազծերի/հողաչափման աշխատանքներին մեկնարկը

- Փոխհատուցման գործընթացում նախարարական, ազգային և տեղական մակարդակով ներգրավված կառույցների փոխգործակցություն և առաջադրանքներին բաժանում
- Տարածքային և տեղական մակարդակներով (մարզեր) հանրային իրազեկման և քննարկումներին գործընթաց
- Հողերի օտարման գործընթաց, ներառյալ հողերի ձեռքբերում և օտարումներին գրանցում, և անշարժ գույքի գնահատում և բանակցություն մեխանիզմներ
- Վերաբնակեցման վերաբերյալ որոշման կայացման չափանիշներ

2. Հողաչափման աշխատանքներից հետո և շինարարական աշխատանքներից առաջ (կատարողական մոնիտորինգ)

- Ծրագրի ազդեցություն բռնարկ կրողներին փոխհատուցման տրամադրում առանց ուշացումներին
- Խնայողական և ներդրումային ծրագրերին, ինչպես նաև պտտվող հիմնադրամի ծրագրի հետ արդյունավետ փոխկապակցվածություն և սոցիալական վիճակի վատթարացումից խուսափելու համար
- Բողոքներին դիտարկման և բավարարման մեխանիզմներին և տեղծում և գործողություն

- Իր ազեկումն և հանրային քննարկումներ ծրագրի ազդեցությունը անկրողներին հետ
- Հողի ձեռքբերման կարգավիճակ և հողի փոխատուցման վճարներ
- Փոխատուցում տուժած ծրագրից տուժած շինություններին և այլ ակտիվներին դիմաց
- Կորցված եկամտի փոխատուցում
- Որպես փոխատուցում տրամադրվող հողակտորներին ընտրություն և բաշխում
- Եկամտի վերականգնման միջոցառումներ

3. Շինարարական աշխատանքներին հետ (ազդեցություն մենիտորինգ)

- Ծրագրի ազդեցություն անկրողներին հնարավոր վերաբնակեցման միջոցառումներին (Վերաբնակեցման գործողություններին ծրագրի) և տեղահանումներին արդյունավետ իրականացում
- Բողոքներին դիտարկման և բավարարման մեխանիզմներին արդյունավետ իրականացում և արդյունքների ապահովում
- Վերաբնակեցումից հետո կենսամակարդակի խնդիրներին հասցեագրում
- Կենսամակարդակի բարելավման միջոցառումներին արդյունավետ իրականացում

Շինարարական աշխատանքներին հետո հարկավոր է ներգրավել միջազգային առողջիտոր փոխատուցումներին բավարարող և վերաբնակեցման արդյունավետության անկախ առողջիտանց կացնելու համար Եթե տեղահանվածներին կենսամակարդակը չի վերականգնվել մինչև ծրագրի սկիզբն է դադարակալ, ապա անհրաժեշտ է իրականացնել բարելակեցություն բարելավման լրացուցիչ ծրագրի

7. Հանրային քննարկումներ և տեղեկատվություն հրատարակում

Համաձայն Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի՝ «փոխառուն պոտենցիալ տեղահանվողներին ծրագրի վերաբնակեցման խնդիրներին վերաբերյալ տեղեկացում է ծրագրի վաղ փուլում և ծրագրի նախագծման ժամանակ հաշվի է առնում իրենց հայացքները» Ըստ հավասարության սկզբունքի՝ ՎԳԾ-ները պետք է պատրաստվեն ծրագրի ազդեցությունը կրողներին հետ հանրային քննարկումներին գործընթացի միջոցով

Հողաչափման աշխատանքներին մեկնարկի մասին որոշման ընդունումից հետո պետք է սկսել հանրային իրազեկում և ծրագրի ազդեցություն կրողներին ներգրավում Այդ պահին նաև պետք է սկսվեն ՎԳԾ նախապատրաստման աշխատանքները ՎԳԾ պատրաստման սկզբնական փուլում պետք է կազմել նաև հանրային քննարկումներ և տեղեկատվություն հրատարակման ծրագրի (ՀՔՏՀԾ)

Անհրաժեշտ է ծրագրի մասին տեղեկացնել համապատասխան 2 րջանների, քաղաքների և համայնքների ղեկավար մարմիններին Կարևոր է ստուգել ծրագրի հետ կապված գործողությունների իրականացման համար առկա մարդկային ռեսուրսները և, անհրաժեշտության դեպքում, մեծացնել աշխատակիցների թիվը և/կամ կազմակերպել դասընթացներ

- Անհրաժեշտ է հաշվի առնել առաջարկվող մեղմեցման միջոցառումների վերաբերյալ ազդեցություն կրողներին տեսակետները, մտահոգությունները և առաջարկությունները
- Ղեկավար մարմիններում ծրագրի հետ առնչվող բոլոր աշխատակիցները պետք է ծրագրի մասին տեղեկացված լինեն (մշակութային ժառանգություն տեղական վարչություն, բնապահպանական վարչություն, գյուղատնտեսական վարչություն, կադաստրի գրասենյակներ և այլն)
- Հանրային իրազեկման և տեղեկատվական միջոցառումները պետք է անցկացվեն աշխատանքային նախագծերի պատրաստմանը գույքընթաց և դրանից հետո համապատասխան վարերում հարկավոր է մարդահամար անցկացնել և ցուցակագրել ծրագրի ազդեցության ենթակա սեփականությունը և հնարավոր կորուստները
- Ծրագրի ազդեցության հնարավոր կրողներին պետք է տեղեկացնել վերջնաժամկետի մասին, որպեսզի նրանք հասկանան, որ սահմանված ամսաթվից հետո էլեկտրահաղորդման գծի միջանցքում կատարվող նոր շինարարություն դիմաց փոխատուցում չի տրվելու
- Ծրագրի ազդեցության պոտենցիալ կրողները պետք է տեղեկացված լինեն բողոքների ընդունման և դիտարկման մեխանիզմների մասին

ՎԳԾ-ն պետք է թարգմանվի հայերեն և հասանելի լինի ծրագրի ազդեցության հնարավոր կրողներին և այլ շահագրգիռ կողմերի համար, լինի մատչելի հատկապես ծրագրի իրականացման աշխարհագրական տարածքներում Հանրամատչելի վարեր են հանդիսանում ծրագրի իրականացման վարչական տարածքների համապատասխան մարզպետարանները, քաղաքապետարանները և գյուղապետարանները

Ծրագրի ազդեցությունը կրող պոտենցիալ գյուղերը.

ՀՀ վարչական 2 րջան	Ծրագրի ազդեցության ենթակա գյուղեր/քաղաքներ
Կոտայքի մարզ	Գյուղ Ջրատատ քաղաք Չարենցավան
Գեղարքունիքի մարզ	Գյուղ Լճաշեն Գյուղ Լճափ Գյուղ Հայրավանք Քաղաք Գավառ Գյուղ Երանոս Գյուղ Վարդաձոր

ՀՀ վարչական շրջան	Ծրագրի ազդեցության ներթափազյունի եր/քաղաքներ
Կոտայքի մարզ	Գյունի Ջրաստ քաղաք Չարենցավան
	Գյունի Չորագյունի Գյունի Լիճք Գյունի Վերին Գետաշեն Գյունի Մադինա
Վայոց Ձորի մարզ	Գյունի Տարաթունի Գյունի Կարագլունի Գյունի Մալի Գյունի Շատին Գյունի Գետափ Քաղաք Եղեգնաձոր Գյունի Ագարակաձոր Գյունի Մալիշկա Քաղաք Վայք Գյունի Մարավան Գյունի Կենտ
Սյունիքի մարզ	Գյունի Շակի
Լոռու մարզ	քաղաք Վանաձոր
Արմավիրի մարզ	Գյունի Փարաքար

Փաստաթղթերը պետք է հրատարակվեն առնվազն 20 օրով, որպեսզի բոլոր շահագրգիռ կողմերը և ծրագրի ազդեցության պոտենցիալ կրողները կարողանան ՎԳԾ վերաբերյալ ներկայացնել իրենց դիտողություններն ու մեկնաբանությունները

8. Ծախսեր և բյուջե

Ըստ Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի՝ «ծրագրի նպատակին հասնելու համար վերաբնակեցման միջոցառումների ամջող ծախսերը ներառվում են ծրագրի ընդհանուր ծախսերի մեջ՝ Վերաբնակեցման ծախսերը, ինչպես ծրագրի այլ միջոցառումների ծախսերը, դիտարկվում են որպես տնտեսական ծախսեր, իսկ վերաբնակեցվածներին բաժին ընկնող օգուտները (համեմատած «առանց ծրագրի» սցենարի հետ) գումարվում են ծրագրի տնտեսական օգուտներին՝ Ծրագրի վերաբնակեցման բաղադրիչները կամ վերաբնակեցման առանձին ծրագրերը պարտադիր չէ, որ տնտեսապես կենսունակ լինեն, ասկայն ծախսային արդյունավետությամբ պարտադիր է»՝